

Pratarmė

Lietuvių bendrinės kalbos daiktavardžių ir būdvardžių kirčiavimas nagrinėjamas pirmojoje knygos dalyje (Pakerys, 1994). Teñ trumpai išdėstyti medžiagos rinkimo, duomenų apdorojimo, analizavimo ir kiti darbo principai. Jų laikomasi ir antrojoje „Akcentologijos“ dalyje, kur aprašomas kitų kalbos dalių (skaitvardžių, įvardžių, veiksmažodžių,rieveiksmių, dalelyčių, prielinksnių, jungtukų, jaustukų, išiktukų) kirčiavimas.

Kadangi „Akcentologijos“ pirmoji dalis išėjo prieš aštuonerius metus ir ne visi skaitytojai ją turi po ranka, veřta priminti svarbiuosius duomenų rinkimo ir pateikimo principus.

Darbo pagrindu imamas „Dabartinės lietuvių kalbos žodynas“ (DŽ₃). Bendrinės kalbos leksika laikomi visi šio žodyno žodžiai, išskyrus DŽ₃ pažymėtas tarmybes, pasenusius bei neteiktinus žodžius, taip pat tuos kalbos vienetus, vietoj kurių DŽ₃ siūlomi įprastesni žodžiai (teñ vartojama nuoroda žr.).

Kiekvienos kalbos dalies pavyzdžiai nagrinėjami atsižvelgiant į tos grupės žodžių gausumą ir dažnumą. Pradžioje aptiriamos produktyviausios žodžių grupės, paskiau – kaskart vis retesnės sandaros žodžiai. Žodžių gausumą ir vartojimo dažnumą stėngiamasi parodyti pagrindinių taisyklių pavyzdžiais. Pirmiausia pateikiami labai dažni žodžiai, toliau (papras-tai po kabliataškio, o veiksmažodžių skyriuje – po dviejų kabliataškių) – dažni žodžiai, dār toliau – nedažni žodžiai. Nustatant žodžių dažnumą reñtasi mūsų pačių sūkaupta mēdžiaga, iš dalies ir L. Grūmadienės, V. Žilinskienės „Dažniniu dabartinės rašomosios lietuvių kalbos žodynu“ (Vilnius, 1998). Jėigu tam tikros sandaros žodžių yrà ne daugiau kaip dešimt, stėngtasi visus juos surašyti. Kitais atvejais pavyzdžių skaičius nustatomas pagal formulę $x = 10 + 20 (\lg N - 1)$; čia N – tos grupės žodžių kiekis DŽ₃.

Apiē šnekamōsios kalbos kirčiavimo polinkius beñt apytiksliai galima spręsti iš Vilniaus pedagoginio universiteto Litanistikos fakulteto studentų raštiškos apklausōs duomenų, kurie pateikiami kiekvieno skyrelio gale.

Tiriant skaitvardžių, įvardžių ir kitų kalbos dalių kirčiavimą remiamasi naujausiais mokslo darbais, kaip antai: „Atgaliniu dabartinės lietuvių kalbos žodynu“ (Sud. V. Žilinskienė. Vilnius, 1995), B. Stūndžios monografija „Lietuvių bendrinės kalbos kirčiavimo sistema“ (Vilnius, 1995), „Dabartinės lietuvių kalbos gramatika“ (Vilnius, 1997), V. Kavaličiaus knyga „Bendrinės lietuvių kalbos priesaginių veiksmažodžių kirčiavimas“ (Vilnius, 2000), A. Vidžiūno studija „Jono Jablonskio akcentologija“ (Vilnius, 1997) ir kt. veikalais. Neseniai išėjo ketvirtasis „Dabartinės lietuvių kalbos žodynas“ (Vilnius, 2000), kuris bevėik sutampa su šio žodyno trečiuoju leidimu. Todėl šaltinių nuorodose ties įvairiais pavyzdžiais paprastai minimi tik ankstesni šio žodyno leidimai (DŽ₁, DŽ₂, DŽ₃). Antrasis, pataisytas ir papildytas „Lietuvių kalbos tarties žodynas“ (Vilnius, 2001) nurodomas tais atvejais, kai jo duomenys skiriasi nuo pirmojo leidimo.

Šiojė, kaip ir ankstesnėjė, knygoje stėngiamasi nuosekliai laikytis morfonologinių kirčiavimo analizės principų, t. y. kirčiavimą sieti su žodžių daryba. Daiktavardžių darybą preciziškai yrà išnagrinėjęs V. Urbutis, būdvardžių darybos bruožai (kartais su tam tikromis istorizmo ypatybėmis) aptarė A. Valeckienės, veiksmažodžių – I. Jašinskaitės, E. Jakaitienės ir kitų autorių darbuosė. Tai gerokai palengvina šių kalbos dalių akcentuacijos tyrimą. Deja,rieveiksmių, tarnybinių ir ekspresinių kalbos dalių daryba nėra išsamiai aprašyta. Todėl ne vienu atveju autoriui teko pačiam mėginti skirti pirminiūs (paprastuosius) žodžiūs nuo įvairių darinių, nurodyti galimus darybos būdūs ir priemones (priesagas, formántus ar beñt į juos panašius baigmenis). Skỹriumi kalbama apie suprieveiksmėjusius žodžiūs ar žodžių junginius, taip pat kitomīs kalbos dalimis (dalelytėmis, prielinksniais, jungtukais) tapusius linksniūs, sutrauktiniūs ir sudėtiniūs žodžiūs.

Tyrimo tikslas – kuo nuodugniau išnagrinėti bendrinės kalbos žodžių visumą nepraleidžiant retesnių atvejų, išryškinant sistemos nelygumūs ir svyravimus. Darbė galima pasigesti platesnių svarstymų ir baigiamųjų išvadų. Autorius tikisi pareñgti apibendrinamąjį darbą, kuriame morfonologiniu aspektu bus apžvelgiamà visa kirčiavimo sistemà, nustatomi akcentiniai morfemų santykiai, įvertinami bendrieji normų ir jų kodifikacijos polinkiai.

Sukauptà ir išnagrinėta bendrinės kalbos mēdžiaga tinka savarankiškomis akcentologijos studijoms. Tačiau tai negali atstoti vadovėlio, kurį reikėtų parašyti remiantis naujausiais tyrimais.

Pirmojoje ir antrojoje knygos dalyjė pateikiama nemaža tarmių ir kitos nekodifikuotos kalbos duomenų, surinktų iš prieinamų šaltinių (autorius dėkingas Jolantai Matuzáitei už pagálbą). Žinoma, turimą medžiagą reikia nuolat pildyti ir tikslinti. Panagrinėjus čia dedamus pavyzdžius jau dabar galima užčiuopti esminės tarmių kirčiavimo ypatybes, bet išsamus jų tyrimas yrà ateities darbas.

Antrosios knygos rengimą pàrėmė Vilniaus pedagoginio universiteto Lituanistikos fakultetas, o leidimą – Valstybinė lietuvių kalbos komisija.

Darbą labai kruopščiai recenzavo doc. dr. D. Mikulėnienė ir prof. habil. dr. B. Stundžia. Jį taip pat svarstė Vilniaus pedagoginio universiteto Lietuvių kalbotyros katedra, kurios posėdyje daug gerų pastabų pasakė doc. dr. S. Keinys, dr. V. Kavaliáuskas, lektorė V. Mauricáitė ir kiti kolegos. Knygą rūpestingai redagavo, daug riktų ištaisė redaktorė Virginija Bògušienė. Visiems labai ačiū.

SKAITVARDIS

Skaitvardžių kirčiavimas daugelyje kalbotyros darbų siejamas su reikšme ir gramatinėmis ypatybėmis: skýrium nagrinėjami kičkiniai (pagrindiniai, dauginiai, kúopiniai, trupmeniniai), keliñtiniai skaitvardžiai; žr. (Būt 148tt.; DLKG 247–251; Laigonaitė, 1959, 64–65; Laigonaitė, 1978, 62–65; LKG I 632–635; RŽ 59tt.; SkBK 27tt.; Vaitkevičiūtė, 1997, 104–109; Vitkáskas, 1995, 57–60). Dažniausiai pasiduodama skaičių magijai ir vardijami skaitvardžiai eilės tvarkà, nurodomos pavienių skaitvardžių ar jų grupelių kirčiavimo ypatybės (paprastai lyginama su atitinkamų kirčiuočių daiktavardžiais ar būdvardžiais). Retais atvejais skaitvardžiai nagrinėjami lýgia greta su daiktavardžiais, būdvardžiais ir sténgiamasi atsižvelgti į jų darybos priemones, žr. (Stùndžia, 1995, 38tt.; Stùndžia, 1996, 61tt.).

Šiame darbè skaitvardžiai aptariami pagal tuos pačius principus kaip ir daiktavardžiai, būdvardžiai, t. y. pradedama nuo pirminių (paprastųjų) skaitvardžių, toliau nagrinėjami priesagų, galūnių vediniai, dūriniai ir pan. Kiekviename skyrelyje skaitvardžiai pateikiami kirčiuočių eilės tvarkà.

PIRMINIAI (PAPRASTIEJI) SKAITVARDŽIAI

Pirmoji kirčiuotė

Pastovų pirmojo tvirtapradžio skiemens kirtį bk. turi labai dažnas kičkiniis pagrindinis skaitvardis *tūkstantis* (jis linksniuojamas ir kirčiuojamas kaip daiktavardis *mókestis* 1).

Žr. dár (Babráskas, 1939, 32; Būt 150; DLKG 248; Kam I 49; Laigonaitė, 1959, 64; LK 202; LKG I 634; LV 143; RŽ 59; SkBK 27; Vaitkevičiūtė, 1997, 106; Vidžiūnas, 1997, 174; Vitkáskas, 1995, 58).

Kirčiavimo gretimybės retos: *tūkstantis* 1, *tūkstantis*, *-iēs* 3^a LKŽ XVI 1079, *tūkstantis* BūgRR II 637–639, *tūkstantis* 1 LzŽ 272, DrskŽ 422, ZtŽ 714.

Trečioji kirčiuotė

3 kirčiuotei priklauso šie labai dažni dviskiemeniai skaitvardžiai su galūnėmis *-as*, *-a*: kiekinis pagrindinis skaitvardis *vėnas*, *-à* ir keliūntinis skaitvardis *pirmas*, *-à* (jie linksniuojami ir kirčiuojami kaip būdvardžiai *báltas*, *-à* 3, *pilkas*, *-à* 3).

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 31, 32; Būt 148, 149, 150; DLKG 247, 250, 251; Grendà, 1977, 39; Kam I 48, 50; Laigonáitė, 1959, 64; Laigonáitė, 1978, 62, 64; LK 211; LKG I 632, 635; LKŽin 411, 412; LV 143; RŽ 59; SkBK 27; Stūndžia, 1995, 38; Vaitkevičiūtė, 1997, 104, 106; Vidžiūnas, 1997, 174, 176; Vitkáuskas, 1995, 57, 59).

Be to, tái pāčiai kirčiuotei skiriamì trys labai dažni daugiaskiemeniai kiekiniai pagrindiniai skaitvardžiai: *aštuoni*, *aštuonios*, *devyni*, *devynios*, *septyni*, *septynios* (pastaruosiuose žodžiuose galima skirti baigmenis *-yni*, *-ynios*; plg. visų šių skaitvardžių ir bdv. *pėsčias*, *-ià* 3, *paplókščias*, *-ià* 3 dgs. lyčių *pėsti*, *pėsčios*, *paplókšti*, *paplókščios* linksniavimą ir kirčiavimą – skiriasi tik vyr. g. dgs. gal. galūnės: *aštuon-is*, *devyn-is*, *septyn-is* – *pėsč-ius*, *paplókšč-ius*).

Žr. dár (Būt 148, 150; DLKG 248; Grendà, 1977, 39; Kam I 48–49; Laigonáitė, 1959, 64; Laigonáitė, 1978, 63; LK 211; LKG I 633; LKŽin 411–412; LV 143; RŽ 59; SkBK 27; Vaitkevičiūtė, 1997, 105; Vidžiūnas, 1997, 174; Vitkáuskas, 1995, 58).

3^b kirčiuotei priklauso šie daugiaskiemeniai kiekiniai pagrindiniai skaitvardžiai: *keturi*, *kėturios* (plg. bdv. *ātvirkščias*, *-ià* 3^b dgs. *atvirkšti*, *ātvirkščios*, bet: *kėtur-is* – *ātvirkšč-ius*); *dešimtis*, *-iēs* (plg. dkt. *netektis*, *-iēs* 3^b).

Žr. dár (Būt 148, 150; DLKG 247–248; Grendà, 1977, 40; Kam I 48–49; Laigonáitė, 1959, 64; Laigonáitė, 1978, 62, 63; LKG I 633; LKŽin 411; LV 143; RŽ 59; SkBK 27; Vaitkevičiūtė, 1997, 105; Vidžiūnas, 1997, 174; Vitkáuskas, 1995, 57, 58).

Dėl nekodifikuotos kalbos kirčiavimo gretimybų žr. (Jonaitytė, 1971, 226; LKG I 634; Mikulėnienė, Morkūnas, 1997, 16, 31; Morkūnas, 1969, 127; Senkus, 1960, 151–152; Skardžius, 1968, 69; Vidžiūnas, 1997, 65, 175; Zinkevičius, 1966, 324, 425).

Studentai ne visadà laikosi bk. kirčiavimo normų: *aštuoni* (49:0), *aštúonis* (krt. 48:1), *aštuonióms* (34:0), *aštúonias* (krt. 31:3); *devyni* (59:2), *devyniéms* (61:0), *devýnis* (krt. 58:3), *devýnias* (krt. 43:6); *pirmiéms* (61:0), *pirmus* (krt. 48:13), *(su) pirmu* (krt. 24:11), *pirmóms* (24:0), *pirmas*, dgs. gal. (krt. 24:35), *pirmai* (krt. 18:14), *(su) pirma*, vns. įn. (krt. 16:19); *septyniū* (34; 1 stud. pabrėžė priešpaskutinį skiemenį), *septynis* (krt. 63:3), *septynióms* (21; 2 stud. kirčiavo priešpaskutinį skiemenį), *septynias* (krt. 22:1); *vienai* (krt. 23:8), *vienu* (krt. 64:17), *(su) viena* (krt. 36:56); žr. dár (Grinavėckis, 1973, 66; Grinavėckis, 1983, 73; Klimavičius, 1979, 32; Stundžia, 1986, 110; Šoblinskas, 1969, 1; Vitkáuskas, 1968).

Ketvirtoji kirčiuotė

Pagal 4 kirčiuotę kirčiuojami labai dažni kiekiniai pagrindiniai skaitvardžiai *penki*, *penkios*, *šeši*, *šėšios* (plg. bdv. *žalias*, *-ià* 4 dgs. *žalì*, *žalios*), *šimtas* (plg. dkt. *vaikas* 4) bei labai dažnas keliñtinis skaitvardis *añtras*, *-à* (plg. bdv. *saũsas*, *-à* 4).

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 31, 32; Būt 148, 150, 151; DLKG 248; Grendà, 1977, 41; Kam I 48–50; Laigonáitė, 1959, 64; Laigonáitė, 1978, 63, 64; LK 213; LKG I 633, 634, 635; LKŽin 411, 412; LV 143; RŽ 59, 60; SkBK 27; Stundžia, 1995, 38; Vaitkevičiūtė, 1997, 105, 106; Vidžiūnas, 1997, 174, 176; Vitkáuskas, 1995, 58, 59).

Dėl skaitvardžių *penki*, *šeši* nekodifikuotų kirčiavimo gretimybių žr. (Jonikas, 1939, 62; LKG I 634; Morkūnas, 1969, 127; Zinkevičius, 1966, 324).

Anksčiau bk. buvo mėginta teikti skaitvardžio *šimtas* 2 kirčiuotę, žr. (Būt 149, 150; Skardžius, 1929, VII–XI; Skardžius, 1930c, 55; plg. *šimtas* 4, 2 LKŽ XIV 817, *šimtas* 4 DūnŽ 541, LzŽ 257, *šimtas* 2, 4 DrskŽ 374, ZtŽ 663); žr. dár (Jonaitytė, 1969, 194; Kardelytė, 1975, 74; LKG I 634; Morkūnas, Sabaliáuskas, 1959, 137; Senkus, 1960, 148tt.; Stundžia, 1987, 20; Vidžiūnas, 1990, 91, 97; Vidžiūnas, 1997, 65, 176; Zinkevičius, 1966, 327).

Studentai linksta kirčiuoti šitaip: *šimtai* (88:4), *šimtū* (34:1), *šimtáms* (105:2), *šimtùs* (107:3).

Pastovaus galūninio kirčiavimo skaitvardžiai

Akcentologijos darbuosè labai dažni kiekiniai pagrindiniai skaitvardžiai *dù*, *dvì*, *trỹs* (vyr. ir mot. g.) paprastai yrà tik išlinksniuojami ir sukirčiuojami, bet apie jų kirčiavimo ypatybes nerašoma (žodynuose

nenurodoma kirčiuotė); žr. (Babráuskas, 1939, 31; Būt 148, 149; DLKG 247; Grendà, 1977, 42; Kam I 48; Laigonáitė, 1959, 64; Laigonáitė, 1978, 62; LKG I 632; LKŽin 411; LV 143; RŽ 59; SkBK 27; Vaitkevičiūtė, 1997, 104; Vidžiūnas, 1997, 174; Vitkáuskas, 1995, 57).

Beñdra yrà tai, kad šių skaitvardžių visi linksniai turi kirtį gale. Todėl šiuos skaičių pavadinimus, kaip ir kai kuriuos įvardžius (žr. p. 28), galima vadinti *pastovaus galūniniu* kirčiavimo žodžiais. Vienaskiemenių linksnių – vard. *dù, dvi*, gal. *dù, dvi, tris* – balsiai yrà trumpi, o *trys* – ilgas, tvirtagalis. Kitų linksnių kirčiavimas primena 4 kirčiuotės vardažodžius, plg.: dgs. kilm. *dviejū, trijū – naujū*; dgs. naud. *dvíem – naujém(s), trims – akím(s)*; dgs. įn. *dviēm – naujôm, trimis – akimis*; dgs. viet. *dviejuosè, trijuosè – naujuosè; dviejose, trijose – naujosè*.

Anksčiau siūlyta kirčiuoti *dviėjū, dviėjuose, dviejose* (Būt 148–149; Kam I 48; plg. *dviejū, dviėjū* SkDA 182–183, *dviejū, dviėjū, dviejuosè, dviėjuos* LKŽ II 777–778, *dviėjū* ZtŽ 158; *trijū, trijų* LKŽ XVI 907–908); žr. dár (Balč RR II 42; Grinaveckienė, 1957, 154; Grinaveckienė, 1959, 181; Jonaitytė, 1969, 193; LKG I 612, 632–633; Mikulėnienė, Morkūnas, 1997, 22; Senkus, 1960, 150–151; Skardžius, 1968, 69; Vidžiūnas, 1997, 64, 174; Zinkevičius, 1966, 322–324).

Studentai dažniausiai laikosi bk. normų (nedidelė dalis studentų pabrėžia šių žodžių šaknį): *dviejū* (91:8), *dviejuosè* (45:2), *dviejose* (45:2); *trijū* (73:8), *trijuosè* (46:1), *trijosè* (46:1); žr. dár (Vāliuvienė, Pupkis, 1978, 25).

Nekaitomasis skaitvardis

Labai dažnas *nekaitytomasis* kiėkinis pagrindinis skaitvardis *dėšimt* turi kirčiuotą tvirtagalį pirmąjį skiemenį, plg. kaitomosios lyties *dėšimtīs* kamieno kirčiavimą – *dėšimčiai, dėšimtį...*

Žr. dár (Būt 150; DLKG 248; Kam I 49; Laigonáitė, 1978, 63; LKG I 633; LKŽin 412; LV 143; SkBK 27; Vaitkevičiūtė, 1997, 105; Vitkáuskas, 1995, 58).

Nekodifikuotoje kalbojė nekaitytomąjo skaitvardžio fonetinis ir akcentinis pavidalas įvairuoja: *dėšim, dėšim* LKŽ II 433, *dėšimīs, dėšims; dėšimt* LKŽ II 434, *dėšimīs, dėšimīs* LKŽ II 437, *dėšim* DūnŽ 69, *dėšimīs* DrskŽ 64, LzŽ 56, *dėšim(s), dėšimīs* ZtŽ 141; žr. dár (Būt 148, 150; Kam I 49; Kardelytė, 1975, 42, 73, 104; Mikulėnienė, Morkūnas, 1997, 21; Razmukáitė, 1969, 293; Vidžiūnas, 1997, 175; Zinkevičius, 1966, 325, 326; Zinkevičius, 1987, 209).

PRIESAGŲ VEDINIAI

Pirmoji kirčiuotė

-etas. Su šia priesaga padaryti kúopiniai skaitvardžiai yra pastovaus kirčiavimo (perimamas pamatinių žodžių kamieno kirčiavimas): – ; *dvėjetas* (: *dvejì, dvėjos*), *peñketas* (: *penkì, peñkios*), *trėjetas* (: *trejì, trėjos*); *aštuonetas* (: *aštuonì, aštuonios*), *devýnetas* (: *devynì, devýnios*), *septýnetas* (: *septynì, septýnios*), *šėšetas* (: *šėšì, šėšios*).

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 33; Būt 152; DLKG 249; Grendà, 1977, 22; Kam I 49; Laigonáitė, 1959, 65; Laigonáitė, 1978, 63; LK 213; LKG I 635; RŽ 60; Stundžia, 1995, 82; Vaitkevičiūtė, 1997, 109; Vitkáuskas, 1995, 59).

Nurodyti kúopiniai skaitvardžiai linksniuojami ir kirčiuojami kaip daiktavardžiai *rāšymas 1, laimėjimas 1*.

-tas, -a. Pastoviai kirčiuojami keliñtiniai skaitvardžiai, su šia priesaga padaryti iš sudurtinių skaitvardžių, turinčių dėmenį *-lika* (vedniuose išlaikoma pamatinių žodžių kamieno kirčio vietà ir priegaidė): – ; *aštuonióliktas, -a* (: *aštuoniólika*), *devynióliktas, -a* (: *devyniólika*), *dvýliktas, -a* (: *dvýlika*), *keturióliktas, -a* (: *keturiólika*), *penkióliktas, -a* (: *penkiólika*), *trýliktas, -a* (: *trýlika*), *vienúliktas, -a* (: *vienúlika*); *septynióliktas, -a* (: *septyniólika*), *šėšióliktas, -a* (: *šėšiólika*).

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 32; Būt 151; DLKG 250–251; Kam I 50; Laigonáitė, 1959, 65; Laigonáitė, 1978, 64; LKG I 635; LKŽin 412; LV 143; RŽ 60; SkBK 27; Vidžiūnas, 1997, 174, 176; Vaitkevičiūtė, 1997, 106; Vitkáuskas, 1995, 60).

Šie keliñtiniai skaitvardžiai linksniuojami ir kirčiuojami kaip būdvardžiai *kokýbiškas, -a 1, senóviškas, -a 1, výriškas, -a 1*.

Be to, pastovų kirtį turi nedažnas kúopinis skaitvardis *kėvertas*, grindžiamas dauginiu skaitvardžiu *ketverì, kėverios*. Šio kúopinio skaitvardžio priesaga **-tas** greičiausiai yra priesagos **-etas** atmainà (alomorfai), plg. *dvėjetas, peñketas* ir kt. Skaitvardis *kėvertas* linksniuojamas ir kirčiuojamas kaip daiktavardis *rāšymas 1*.

Trečioji kirčiuotė

-eri, -ios. 3^a kirčiuotei skiriamì dauginiai skaitvardžiai, kurių darybos pamatu eina 3 kirčiuotės kiėkiniai pagrindiniai skaitvardžiai (perimamas kamieno kirtis ir priegaidė): – ; *aštuonerì, aštuonerios* (: *aš-*

tuoni, aštuonios 3), septyneri, septynerios (: septyni, septynios 3), vieneri, vienerios (: vienas, -à 3); devyneri, devynerios (: devyni, devynios 3).

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 32; Būt 152; DLKG 249; Kam I 49; Laigonáitė, 1959, 65; Laigonáitė, 1978, 63; LK 211; LKG I 635; LKŽin 412; LV 143; RŽ 60; SkBK 27–28; Stùndžia, 1995, 82; Vaitkevičiūtė, 1997, 108; Vitkáuskas, 1995, 58).

3^b kirčiuotei priklauso dauginiai skaitvardžiai, kurie grindžiami 4 arba 3^b kirčiuotės kičkiniais pagrindiniais skaitvardžiais: –; *penkeri, penkerios (: penki, peňkios 4), šešeri, šešerios (: šeši, šėšios 4); ketveri, ketverios (: keturi, kėturios 3^b);* žr. dár (Būt 152; DLKG 249; Grendà, 1977, 40; Kam I 49; Laigonáitė, 1959, 65; Laigonáitė, 1978, 63; LKG I 635; LKŽin 412; LV 143–144; RŽ 60; SkBK 27–28; Stùndžia, 1995, 82; Vaitkevičiūtė, 1997, 108; Vidžiūnas, 1997, 176; Vitkáuskas, 1995, 58).

Jie linksniuojami ir kirčiuojami kaip būdvardžio *atvirkščias, -ià* 3^b dgs. lytys *atvirkšti, atvirkščios*. Anksčiau aptarti 3^a kirčiuotės dauginiai skaitvardžiai irgi panašūs, skiriasi tik trečiojo nuo galo skiemens priegaide.

Dėl nekodifikuotos kalbos kirčiavimo gretimųbių žr. (Jonaitytė, 1969, 194–195; Zinkevičius, 1966, 328).

Studentai dažniausiai laikosi bk. kirčiavimo normų: *aštuoneri, aštuoneriems, aštuonierius* (krt. 25:0); *devyneri, devyneriems* (35:0), *devynerius* (krt. 34; 1 stud. pažymėjo galūnės kirtį); *penkeri, penkeriems, penkerius* (25:0); *septyneri* (49:0), *septynerius* (krt. 46; 3 stud. kirtį nukėlė į paskutinį skiemenį); *vieneri, vieneriems, vienerius* (krt. 61:0).

Ketvirtoji kirčiuotė

-tas. Pagal 4 kirčiuotę kirčiuojami keliñtiniai skaitvardžiai, padaryti iš kičkinų pagrindinių skaitvardžių, kurie priklauso 3, 3^b, 4 kirčiuotei, t.y. galūninio kirčiavimo tipui (vediniams būdinga metatonija, susijusi su garsų kaità): *aštuñtas, -à (: aštuoni, aštuonios 3), deviñtas, -à (: devyni, devynios 3), ketviñtas, -à (: keturi, kėturios 3^b), peňktas, -à (: penki, peňkios 4); septiñtas, -à (: septyni, septynios 3), šėštis, -à (: šeši, šėšios 4).*

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 32; Būt 151; Grendà, 1977, 41; Laigonáitė, 1978, 64; LV 143; Vaitkevičiūtė, 1997, 106; Vidžiūnas, 1997, 176; Vitkáuskas, 1995, 59).

Šie keliñtiniai skaitvardžiai linksniuojami ir kirčiuojami kaip būdvardžiai *nekalñtas, -à 4, saūsas, -à 4.*

Studentai dažniausiai laikosi bk. kirčiavimo normų: *devintiems* (61:0), *devintūs* (55:6), *deviñtai* (krt. 20; 10 stud. galūnę kirčiuoja tvirtapradžiškai); *septinti* (34:1), *septintiems* (35:0), *septintūs* (32:3).

-eji, -os. 4 kirčiuotei priklauso dauginiai skaitvardžiai, grindžiamì pastovaus galūninio kirčiavimo kiėkiniais pagrindiniais skaitvardžiais: –; *dvejì, dvėjos* (: *dù, dvi*), *trejì, trėjos* (: *trys*).

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 32; Būt 152; Grendà, 1977, 41; Jonaitytė, 1969, 194; Laigonáitė, 1959, 65; Laigonáitė, 1978, 63; LKG I 635; LKŽin 412; LV 143; RŽ 60; SkBK 27; Vaitkevičiūtė, 1997, 108; Vitkáuskas, 1995, 59).

Jie linksniuojami ir kirčiuojami kaip būdvardžio *naūjas*, -à 4 dgs. lytys *naujì, naujos*.

-ečias, -ia. Tókią priesagą turbūt galima sinchroniškai įžvelgti labai dažname 4 kirčiuotės keliñtiniame skaitvardyje *trėčias, -ià*, kurio darybos pamatu eina pastovaus galūninio kirčiavimo kiėkinis pagrindinis skaitvardis *trys*.

Žr. dár (Būt 151; DLKG 250; Grendà, 1977, 41; Laigonáitė, 1978, 64; LKG I 635; LKŽin 412; LV 143; RŽ 60; SkBK 27; Stundžia, 1995, 38; Vaitkevičiūtė, 1997, 106; Vitkáuskas, 1995, 59).

Skaitvardis *trėčias, -ià* linksniuojamas ir kirčiuojamas kaip būdvardis *stāčias, -ià* 4.

GALŪNIŲ VEDINIAI

Pirmoji kirčiuotė

-as, -a. Pastovų pirmojo skiemens kirtį ir tvirtapradę priegaidę išlaiko reti keliñtiniai skaitvardžiai *milijárdas, -a, tūkstantas, -a* – galūnės -as, -a vediniai, padaryti iš 1 kirčiuotės kiėkinių pagrindinių skaitvardžių *milijárdas, tūkstantis*.

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 32; Būt 151; DLKG 250–251; Laigonáitė, 1978, 64; LKG I 635; LKŽin 412; RŽ 60; SkBK 27; Vaitkevičiūtė, 1997, 107; Vidžiūnas, 1997, 176; Vitkáuskas, 1995, 60).

Šie keliñtiniai skaitvardžiai linksniuojami ir kirčiuojami kaip būdvardžiai *turtingas, -a* 1, *úkiškas, -a* 1.

Ketvirtoji kirčiuotė

-as, -a. Kompaktišką būrelį sudaro su šia galūne padaryti 4 kirčiuotės keliñtiniai skaitvardžiai, kurių pamatu eina dešimtis

rėiškiantys kiėkiniai pagrindiniai skaitvardžiai (vediniams būdinga kirėio vietos kaità – kirtis pasislenka galūnės link): *dešimtas*, -à (: *dėšimt*); – ; *aštuoniasdešimtas*, -à (: *aštúoniasdešimt*), *devyniasdešimtas*, -à (: *devýniasdešimt*), *dvidešimtas*, -à (: *dvìdešimt*), *keturiasdešimtas*, -à (: *kėturiasdešimt*), *penkiasdešimtas*, -à (: *peñkiasdešimt*), *septyniasdešimtas*, -à (: *septýniasdešimt*), *šešiasdešimtas*, -à (: *šėšiasdešimt*), *trisdešimtas*, -à (: *trìsdešimt*).

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 32; Būt 151; Grendà, 1977, 41; Laigonáitė, 1959, 64–65; Laigonáitė, 1978, 64; LK 213; LKG I 635; LKŽin 412; LV 143; RŽ 60; SkBK 27; Vaitkeviėiūtė, 1997, 106–107; Vidžiūnas, 1997, 176; Vitkáuskas, 1995, 59).

V. Vaitkeviėiūtės nuomone, skaitvardžiai nuo *keturiasdešimtas*, -a iki *devyniasdešimtas*, -a turi dár šalutinį pirmojo dėmens kirtį (Vaitkeviėiūtė, 1997, 16, 106).

Be to, 4 kirėiuotei priklauso galūninės darybos retas keliñtinis skaitvardis *šimtas*, -à (dažniausiai vartojama įvardžiuotinė jo forma), grindžiamas 4 kirėiuotės kiėkiniu pagrindiniu skaitvardžiu *šimtas*, bei labai retas keliñtinis skaitvardis *milijonas*, -à, padarytas iš 2 kirėiuotės kiėkinio pagrindinio skaitvardžio *milijonas*.

Visi šie galūnės -as, -a vediniai linksniuojami ir kirėiuojami kaip būdvardžiai *nekalťas*, -à 4, *saūsas*, -à 4.

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 32; Būt 151; DLKG 243, 251; Grendà, 1977, 41; Laigonáitė, 1978, 64; LKG I 635; LKŽin 412; LV 143; RŽ 60; SkBK 27; Vaitkeviėiūtė, 1997, 107; Vidžiūnas, 1997, 176; Vitkáuskas, 1995, 60).

Nekodifikuotoje kalbojė esama kirėiavimo gretimybių: *aštuoniasdešimtas*, -à 4, *aštuoniasdėšimtas* 1, *aštúoniasdešimtas* 1 LKŽ I 346, *aštuoniasdėšimtas*, -a 1 GrinV 8, *aštuoniasdešimtas*, -à 4 LzŽ 25, ZtŽ 64; *devyniasdešimtas*, -à 4, *devýniasdešimtas* 1, *devyniasdėšimtas* 1 LKŽ II 465, *devyniasdešimtas*, -à 4 ZtŽ 145; *dvidešimtas*, -à, *dvìdešimtas* LKŽ II 961, *dvìdešimtas*, -a 1 DūnŽ 81, DrskŽ 80, GrinV 11, *dvìdešimtas*, -à 4 ZtŽ 172; *keturiasdešimtas*, -à 4, *kėturiasdešimtas* 1, *keturiasdėšimtas* 1 LKŽ V 656; *penkiasdešimtas*, -à 4, *peñkiasdešimtas*, -a 1 LKŽ IX 792, *penkiasdešimtas*, -à LzŽ 190, ZtŽ 472, *peñkiasdešimtas*, -a 1 DūnŽ 253; *septyniasdešimtas*, -à 4, *septýniasdešimtas* 1, *septyniasdėšimtas* 1 LKŽ XII 417, *septyniasdešimtas*, -à 4 LzŽ 232; *šešiasdešimtas*, -à 4, *šėšiasdešimtas*, -a 1, *šėšiasdėšimtas*, -a 1 LKŽ XIV 687, *šėšiasdešimtas*, -à 4 LzŽ 255, *šėšiasdešimtas*, -a 1 DūnŽ 368; *trisdešimtas*, -à 4, *trìsdešimtas*, -a 1, *trisdė-*

šimtas 1 LKŽ XVI 909, *trisdešimtas*, -a 1 DūnŽ 406, GrinV 21, *trisdešimtas*, -à 4 LzŽ 270, DrskŽ 418; žr. dár (Būt 148, 149, 151; Jonaitytė, 1969, 196; Jonikas, 1939, 64; Kam I 50; Laigonaitė, 1959, 65; Senkus, 1960, 156; Vidžiūnas, 1997, 177).

Studentai linksta kirčiuoti šitaip: *dvidešimtas*, vns. vard. (krt. 34; 11 stud. pabrėžia pirmąjį dėmenį); *keturiasdešimtas*, vns. vard. (krt. 57; 1 stud. nurodo esant kirčiuotą pirmąjį skiemenį); *penkiasdešimtiems* (33; 2 stud. atitraukia kirtį į priešpaskutinį skiemenį); *šešiasdešimtas*, *šešiasdešimtiems*, *šešiasdešimtūs* (25:0); *trisdešimtas*, vns. vard. (krt. 36; 7 stud. kirčiuoja pirmąjį skiemenį).

SUDURTINIAI SKAITVARDŽIAI

Pirmoji kirčiuotė

Pastovų kirtį turi kiekieniai pagrindiniai skaitvardžiai su antruoju dėmeniu *-lika*: – ; *aštuoniolika*, *devyniolika*, *dvylika*, *keturiolika*, *penkiolika*, *septyniolika*, *šešiolika*, *trylika*, *vieniolika*.

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 31; Būt 150; DLKG 248; Kam I 49; Laigonaitė, 1959, 64; Laigonaitė, 1978, 63; LK 202; LKG I 634; RŽ 59; SkBK 27; SkDA 182; Vaitkevičiūtė, 1997, 105; Vitkáuskas, 1995, 58).

Kirčiuotas trečias nuo galo skienuo yra tvirtapradis ir primena sudurtinių vardažodžių jungiamuosius garsus, plg.: *darbýmetis*, *vietóvardis*.

Dabartinėje kalboje antrasis dėmuo jau suñkia besusiejamas su veiksmazodžiu *likti*, *liko*, todėl galima manyti, kad *-lika* įgyja sufiksoido funkcijas.

Šie kiekieniai pagrindiniai skaitvardžiai linksniavimu ir kirčiavimu panašūs į 1 kirčiuotės *o* linksniuotės daiktavardžius ir būdvardžius, plg.: *apýsaka* 1, *kalbótyra* 1, *výriška* 1 (skiriasi tik vns. gal. galūnė: skaitvardžių – *-a*, būdvardžių – *-ą*).

Be to, *pastoviai* kirčiuojami sudurtiniai *kelinčiai* skaitvardžiai, kurių antruoju dėmeniu yra paimtas 1 kirčiuotės kiekinis pagrindinis skaitvardis *túkstantis*: – ; – ; *dešimttúkstantas*, *-a*, *dutúkstantas*, *-a*.

Jie linksniuojami ir kirčiuojami kaip bdv. *úkiškas*, *-a* 1; žr. dár (DLKG 250; LKG I 635).

Keturtoji kirčiuotė

4 kirčiuotei skiriamą reti sudurtiniai keliñtiniai skaitvardžiai, kurių antruoju dėmeniu eina 4 kirčiuotės kiėkinis pagrindinis skaitvardis *šiñtas*: – ; – ; *aštuoniašiñtas*, -à, *devyniašiñtas*, -à, *dušiñtas*, -à, *keturiašiñtas*, -à, *penkiašiñtas*, -à, *septyniašiñtas*, -à, *šešiašiñtas*, -à, *trisšiñtas*, -à (bk., rodos, labiau tikų rašyti *trisšiñtas*, -à 4 LKŽ XVI 915).

Linksniavimu ir kirčiavimu jie sutampa su bdv. *nekaĩtas*, -à 4, *saĩsas*, -à 4; žr. dár (DLKG 251; LKG I 635).

Tik vns. ir dgs. kilmininko linksnį tetùrintys trupmeniniai skaitvardžiai su pirmuoju dėmeniu *pus-* kirčiavimu artimà 4 kirčiuotės žodžiams (jie pėrima antraisiais dėmenimis einančių keliñtinių skaitvardžių kamieno kirčiavimo ypatýbes: – ; *pusaĩtro*, -òs (plg. *aĩtras*, -à 4); *pusaštuĩno*, -òs (plg. *aštuĩnas*, -à 4), *pusdešiĩno*, -òs (plg. *dešiĩnas*, -à 4), *pusdeviĩno*, -òs (plg. *deviĩnas*, -à 4), *pusketviĩro*, -òs (plg. *ketviĩras*, -à 4), *puspeĩkto*, -òs (plg. *peĩkta*, -à 4), *pusseptiĩno*, -òs (plg. *septiĩnas*, -à 4), *pusšėsto*, -òs (plg. *šėstas*, -à 4), *pustrėčio*, -iòs (plg. *trėčia*, -ià 4).

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 33; Būt 152; Kam I 49; Laigonáitė, 1978, 64; LKG I 635; LKŽin 412; Vaitkevičiūtė, 1997, 109; Vidžiūnas, 1997, 176; Vitkáuskas, 1995, 59).

Nekodifikuotoje kalbojė daugiskaitos kilmininkas ir móteriškosios giminės vienaskaitos kilmininkas kirčiuojamas dvejópai: *pusaĩtro*, -òs; *pusaĩtros* LKŽ X 995; *pusketviĩro*, -òs, *pusketvirtũ*; *pusketvirtũ* LKŽ X 1037; žr. dár (Būt 152; Grinavėckis, 1983, 73; Jonaitytė, 1969, 192; Kam I 49; Senkus, 1960, 155; Skardžius, 1968, 70; Zinkevičius, 1975, 64).

Studentai dažniausiai kirčiuoja pagal bk. nòrmas: *pusantròs* (32; 3 stud. pabrėžia priešpaskutinį skiemenį), *pusantrũ* (44; 3 stud. nurodo antrojo skiemens kirtį); *pusketvirtũ* (28; 4 stud. kirčiuoja priešpaskutinį, 2 – pirmąjį skiemenį).

NEKAITOMIEJI SUAUGTINIAI
SKAITVARDŽIAI

Bk. nekaitomieji suaugtiniai kiėkiniai pagrindiniai skaitvardžiai, rėiškiantys kelias dešimtis, yrà gavę pirmojo dėmens kirtį (paprastai perimamas pirmuoju dėmeniu einančio skaitvardžio kamieno

kirčiavimas): *aštuoniasdešimt* (plg. *aštuoni, aštuonios*), *devyniasdešimt* (plg. *devyni, devynios*), *dvidešimt* (plg. *dù, dvi*), *kėturiasdešimt* (plg. *keturi, keturios*), *penkiasdešimt* (plg. *penki, penkios*), *septyniasdešimt* (plg. *septyni, septynios*), *šešiasdešimt* (plg. *šeši, šešios*), *trisdešimt* (plg. *trys* dgs. gal. *tris*).

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 32; Būt 150; DLKG 248; Kam I 49; Laigonáitė, 1959, 64; Laigonáitė, 1978, 63; LKG I 634; LKŽin 412; LV 143; RŽ 59; SKBK 27; Vaitkevičiūtė, 1997, 105; Vidžiūnas, 1997, 174; Vitkáuskas, 1995, 58).

Pirmasis dėmuo bk. turi pagrindinį kirtį, bet dažnai (ypač skaitvardžių *kėturiasdešimt*, ..., *devyniasdešimt*) girdimas ir šalutinis antrojo dėmens kirtis (pabrėžiamas skiemuo *-de-*); žr. (Jonaitytė, 1959, 111; Jonaitytė, 1969, 196; LKG I 634; LTŽ 34tt.; Mikulėnienė, Morkūnas, 1997, 9, 16, 21; Vaitkevičiūtė, 1997, 17–18, 105–106; Vidugiris, 1973, 206; Zinkevičius, 1966, 45, 355).

Tarmėsė pagrindinį kirtį gali turėti antrasis dėmuo: *aštuoniasdešimt*, *aštuoniasdėšimt* LKŽ I 346, *aštuoniasdėšimt* GrinV 8, *aštuoniasdešimt* ZtŽ 64; *devyniasdėšimt* LKŽ II 465; *kėturiasdešimt*, *keturiasdėšimt* LKŽ V 656, *keturiasdėšimt* GrinV 15; *penkiasdešimt*, *penkiasdėšimt* LKŽ IX 792, *penkiasdėšimt* GrinV 18; *šešiasdešimt*, *šešiasdėšimt* LKŽ XIV 687, *šešiasdėšimt* LzŽ 255; *trisdešimt*, *trisdėšimt* LKŽ XVI 909, *trisdešimt* SkŽD 409; žr. dár (Buch, 1961, 79; Būt 148–150; Jonikas, 1972, 253; Kardelytė, 1975, 12; LKG I 634; Senkus, 1960, 151; Skardžius, 1968, 70; Vidžiūnas, 1997, 176; Zinkevičius, 1966, 327).

Šalia nekaitomųjų lyčių bk. ir tarmėsė neretai vartojamos vienaskaitos kilmininko ir kt. netiesioginių linksnių formos. Bk. turėtų būti išlaikomas pastovūs pirmojo dėmens kirtis, pvz.: *dvidešimties*, *dvidešimčiai*, *dvidešimčia*, *dvidešimtyje*, žr. (DLKG 248; Laigonáitė, 1978, 63; LKG I 634). Tačiau, matyt, dėl linksniuojamojo skaitvardžio *dešimtìs*, *-iės* pavyzdžio kirtį linkstama nukelti ir į suaugtinių skaitvardžių galūnes, žr. LKG I 618 (čia kirčiuojama *dvidešimtiės*, *trisdešimtiės*), DLKG 245 (*dvidešimtiės*).

Studentų kirčiavimo polinkiai šitokie: *aštuoniasdešimt* (krt. 60:56); *devyniasdešimt* (krt. 73:47), *devyniasdešimties* (14; 41 stud. pabrėžė galūnę); *dvidešimties* (8; 26 kirtį nukėlė į paskutinį skiemenį); *kėturiasdešimt* (krt. 54:72); *penkiasdešimt* (75:98), *penkiasdešimties* (3; 42 stud. kirčiavo galūnę); *septyniasdešimt* (krt. 32:35), *septyniasdešimties* (4; 21 stud. pabrėžė galūnę); *šešiasdešimt* (krt. 51:81).

SVETIMOS KILMĖS SKAITVARDŽIAI

Pirmoji kirčiuotė

Pastovų kirtį turi dažnas kiekinis pagrindinis skaitvardis *milijárdas* (jame galima išvelgti baigmenį *-ardas*, plg. dkt. *biliárdas*, *leopárdas*).

Žr. dár (DLKG 248; Laigonáitė, 1978, 63; LK 202; LKG I 634; Vaitkevičiūtė, 1997, 106).

Antroji kirčiuotė

Šios kirčiuotės savų skaitvardžių bk. nėra. Pagal 2 kirčiuotę kirčiuojami tik svetimos kilmės kiekiniai pagrindiniai skaitvardžiai, turintys baigmenį *-onas*: *milijónas*; – ; *bilijónas*, *trilijónas* (plg. dkt. *fortepijónas*, *valerijónas*).

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 32; Būt 150; DLKG 248; Kam I 49; Laigonáitė, 1978, 63; LK 208; LKG I 634; LKŽin 412; LV 143; RŽ 59; Vaitkevičiūtė, 1997, 106; Vidžiūnas, 1997, 174; Vitkáuskas, 1995, 58).

Tokiós sandaros skaitvardžių esama ir daugiau, tik jie labai retai vartojami ir į DŽ₃ nededamì: *kvadrilijónas*, *kvintilijónas*, *seksstilijónas*, *septilijónas*...

Skaitvardį *milijonas* iš pradžių bandyta kirčiuoti pastoviai – *milijónas* SkBK 27, 63, bet vėliau jis priderintas prie kitų skolintų žodžių, turinčių baigmens *-onas* ilgąjį tvirtagalį balsį *ō* (plg. *milijónas* 2, *milijónas* 1 LKŽ VIII 191, *milijónas* 2 LzŽ 163, ZtŽ 405, *milijonas* 1 DrskŽ 211); žr. dár (Babráuskas, 1939, 32; Balč RR II 42; LKG I 634; Pakerys, 1991, 90; Senkus, 1960, 153; Vidžiūnas, 1997, 174; Zinkevičius, 1966, 328).

Studentų kirčiavimo polinkiai ne visadà atitinka bk. nòrmas: *milijonù* (19:13), *milijonùs* (55:63).

ĮVARDIS

Mokslinėje ir mokytojoje literatūroje įvardžių kirčiavimas aptariamas labai įvairiai. Vienur jie apžvelgiami pagal reikšminius skyrius, žr. (Būt 154–159; LV 144; SkBK 28–29; Laigonaitė, 1959, 66–68; Vidžiūnas, 1997, 179–187); kitur – pagal kirčiuotės, žr. (Vitkėuskas, 1995, 61–62); trečiur – jie skirstomi į kelias kirčiavimo grupes, žr. (DLKG 278–279; Laigonaitė, 1970, 70–76; Laigonaitė, 1978, 65–70; LKG II 710–718; Vaitkevičiūtė, 1997, 109–115); Daug kur įvardžiai gretinami su panašiai linksniuojamais ir kirčiuojamais daiktavardžiais ar būdvardžiais (kartais net bandoma jų kirčiavimą aptarti išvien, žr. (Stundžia, 1995, 38tt)). Paprastai skyriūm nagrinėjami savito linksniavimo ir kirčiavimo įvardžiai. Retai kada įvardžių kirčiavimas siejamas su daryba.

Šiame darbe kiek galima labiau laikomasi vardažodžių kirčiavimo sistemos. Pradžioje apibūdinami įvairių kirčiuočių pirminiai (paprastieji) įvardžiai; skyrelio gale aptariami savito kirčiavimo įvardžiai. Toliau nagrinėjami priesagų, galūnių vediniai, sudurtiniai ir suaugtiniai įvardžiai. Galiausiai rašoma apie suįvardėjusių žodžių, samplaikinių įvardžių bei įvardžiuotinių lyčių kirčiavimą.

PIRMINIAI (PAPRASTIEJI) ĮVARDŽIAI

Pirmoji kirčiuotė

Pastovų kirtį turi vidutinio dažnumo įvardis *támsta* (sinchroniškai suvokiamas kaip pirminis žodis, nors pagal kilmę tai suaugtinis žodis – hibridinis darinys). Jis linksniuojamas ir kirčiuojamas kaip daiktavardis *várna* 1.

Žr. dar (Babrėuskas, 1939, 33; Būt 154; DLKG 273; Laigonaitė, 1970, 70; Laigonaitė, 1978, 65; LK 202; LKG I 710; LKŽin 413; RŽ 60; Stundžia, 1995, 40; Vaitkevičiūtė, 1997, 112; Vitkėuskas, 1995, 61).

Nekodifikuotoje kalbojè kirčiuojama dvejópai: *taĩsta* BũgRR II 718, 724, III 656, *támsta* 1, *taĩsta* LKŽ XV 796.

Antroji kirčiuotè

Vidutinio dažnumo įvardis *niėkas* linksniuojamas panašiai kaip būdvardis *gėras*, bet daugelis linksnių (vard. *niėkas*, kilm. *niėko/niėkieno*, naud. *niėkam*, įn. *niėkuo/niėkù*) rodo esant 2 kirčiuotę.

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 33; Bũt 157; DLKG 279; Kam I 47; Laigonáitè, 1959, 68; Laigonáitè, 1970, 74; Laigonáitè, 1978, 69; LK 208; LKG I 716; LKŽin 413; RŽ 61; SkBK 29; Stũndžia, 1995, 40; Vaitkevičiũtè, 1997, 109; Vidžiũnas, 1997, 187; Vitkáuskas, 1995, 61).

Kiti šio įvardžio linksniai paprastai nevartojami: galininkas *niėkq* greičiausiai priklauso daiktavardžio *niėkas* paradigmai, o vietininko pavidalą turinti reta, gal tik tarmèsè vartojama forma *niėkamè* laikoma prieveiksmiu (žr. LKŽ VIII 774; čia fiksuotas dvejopas kirčiavimas – *niėkamè* ir *niėkame*) bk. leidiniuosè vienur teikiamas galūninis kirčiavimas *niėkamè* (Laigonáitè, 1970, 74; Laigonáitè, 1978, 68; LKG I 716; LKŽin 413; Vitkáuskas, 1995, 61), kitur – šakninis *niėkame* (Bũt 157; Kam I 47; Vaitkevičiũtè, 1997, 109); žr. dár (SkDA 191; plg. dár nekodifikuotos kalbos įn. gretimýbes *niėkuo*, *niėkuõ* LKŽ VIII 775).

Studentai kirčiuoja nevienodai: *niėkieno* (krt. 51:1), *niėkam*, naud. (krt. 32:1), *niėkuo* (krt. 29:25), *niėkù* (19:12).

Trečioji kirčiuotè

Šiái kirčiuotei skiriamas retas įvardis *tũlas*, -à, kuris linksniuojamas ir kirčiuojamas kaip būdvardis *báltas*, -à 3.

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 34; Bũt 157; DLKG 279; Laigonáitè, 1959, 67; Laigonáitè, 1970, 72; Laigonáitè, 1978, 67–68; LK 211; LKŽin 413; RŽ 61; Stũndžia, 1995, 38; Vaitkevičiũtè, 1997, 110; Vitkáuskas, 1995, 62).

Tačiau ne visi kalbiniĩkai žodį *tũlas*, -a laiko įvardžiu, plg. (LKG I 651tt.; DLKG 252tt; Rosinas, 1986; Rosinas, 1996, 18–19).

Dèl šio žodžio pastovaus kirčiavimo žr. (BũgRR II 186; Kam II 47; SkDA 142; Zinkevičius, 1975, 62).

Studentų kirčiavimo polinkiai šitiokie: *tũliems*, *tũlus* (krt. 5:1:18:20), *tũlóms*, *tũlas* (krt. 3:1:8:19).

Apiè įvardį *vĩenas*, -à žr. p. 37.

Ketvirtoji kirčiuotė

4 kirčiuotei priklauso labai dažni įvardžiai *kìtas, -à, vîsas, -à*. Jie linksniuojami ir kirčiuojami kaip būdvardis *pìktas, -à*.

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 34; Būt 158; DLKG 279; Grendà, 1977, 41; Kam I 47; Laigonáitė, 1959, 67–68; Laigonáitė, 1970, 73; Laigonáitė, 1978, 68–69; LK 213; LKG I 714–715; LKŽin 413, 414; SkBK 29; Stùndžia, 1995, 38; Vaitkevičiūtė, 1997, 111; Vidžiūnas, 1997, 183; Vitkáuskas, 1995, 62).

Tái pãčiai kirčiuotei skiriamas daugiskaitos formos turintis įvardis *kelì, kėlios*. Linksniavimu ir kirčiavimu jis sutampa su būdvardžio *žãlias, -ià* dgs. *žalì, žãlios*.

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 34; Būt 158; Kam I 48; Laigonáitė, 1959, 68; Laigonáitė, 1970, 73; Laigonáitė, 1978, 68; LKG I 714; LKŽin 413; RŽ 59, 61; Stùndžia, 1995, 38; Vaitkevičiūtė, 1997, 111; Vitkáuskas, 1995, 62).

Įvardžiai *mãnas, -à, sãvas, -à, tãvas, -à, pàts, patì* aptariamì toliau (žr. p. 34, 37).

Studentų kirčiavimo polinkiai šitokie: *kitám* (44:0), *kìtai* (15; 26 stud. galūnę kirčiuoja tvirtapradiškai, 3 – tvirtagališkai); žr. dár (Jonikas, 1939, 60).

Savito kirčiavimo įvardžiai

Savítai linksniuojami ir kirčiuojami kai kurie įvardžiai. Juos galima skirstyti į kelias grupeles.

1. Pirmiausia minėtini *nevienskie meniai* įvardžiai, kurių visi linksniai turi galinį kirtį; tai vadinamojo *pastovaus galūninio* kirčiavimo žodžiai: *kurìs/kuřs, -ì; anàs, -à; katràs, -à, niekatràs, -à*.

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 33; Būt 156, 158; DLKG 279; Grendà, 1977, 43; Kam I 46, 48; Laigonáitė, 1959, 68; Laigonáitė, 1970, 71; Laigonáitė, 1978, 66; LKG I 711–712; LKŽin 413; LV 144; Pakerys, 2000, 101; Pakerys, 2000a, 38–39; RŽ 60, 61; SkBK 28, 29; Stùndžia, 1995, 38–40; Vaitkevičiūtė, 1997, 112; Vidžiūnas, 1997, 186; Vitkáuskas, 1995, 63).

Kadangi šių įvardžių daugiskaitos naudininko ir galininko kirtis yra gale (be to, kamieno priešpaskutinis skiemuo yra trumpas), žodynuose dažnai nurodoma 4 kirčiuotė.

2. Paprastai skýrium aptariamì galinio skiemens kirtį turintys labai dažni įvardžiai, kurių daugelis linksnių yra *vienskie meniai*: *jìs, jì, kàs, šìs, šì, tàs, tà*.

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 33; Būt 154–156, 158; DLKG 279; Grendà, 1977, 43; Kam I 44–46, 48; Laigonáitė, 1959, 67, 68; Laigonáitė, 1970, 72; Laigonáitė, 1978, 67; LKG I 712–713; LKŽin 413; LV 144; Pakerys, 2000, 101; Pakerys, 2000a, 38–39; RŽ 60, 61; SkBK 28, 29; Stùndžia, 1995, 38–40; Vaitkevičiūtė, 1997, 113; Vidžiūnas, 1997, 181, 182; Vitkáuskas, 1995, 63–64).

Vienaskiemeniai įvardžiai linksniuojami ir kirčiuojami panašiai kaip anksčiau nagrinėti galūninio kirčiavimo įvardžiai, plg.: *jìs, jì, šìs, šì – kurìs, -ì; kàs, tàs, tà – anàs, -à*. Todėl abi pastovaus galūninio kirčiavimo grupės galima būtų jungti draugėn.

Dėl šių ir kitų įvardžių tam tikrų linksnių galūnių kirčio ir priegaidės žr. (Grinavėckis, 1973, 42; Jašinskáitė, 1959, 192; Jonaitytė, 1959, 122; Jonaitytė, 1971, 230; Kardelytė, 1961, 18, 22; Kazláuskas, 1968, 106, 107; Laigonáitė, 1959, 56; LKG I 713; Mikulėnienė, Morkūnas, 1997, 22; Morkūnas, 1969, 131; Senkus, 1960, 149; Skardžius, 1968, 72; Stùndžia, 1987, 20; Vidugiris, 1959, 201; Vidugiris, 1960, 119, 121, 124; Vidžiūnas, 1990, 91; Vidžiūnas, 1997, 29, 46–47, 181–183; Zinkevičius, 1966, 49, 310, 311, 314, 315, 316).

Įvardžio *tàs, tà* negimininė forma turi kelis pavidalus ir jie kirčiuojami šitaip: *taì, tataì, tàt* (pastarasis žodis yra pirmesnio sutrumpėjusi lytis).

Studentų kirčiavimo polinkiai tokie: *jám* (prg. 44:0), *jái* (prg. 42:2); *kuriám* (prg. 43:0), *kuriái* (prg. 46:19); *šiám* (prg. 24:0), *šiái* (prg. 22:2); *tám* (prg. 33:0), *tái* (prg. 30:3); žr. dár (Skardžius, 1930e, 11; Skardžius, 1930d, 91).

3. Labai dažnas įvardis *abù, abì* linksniavimu ir kirčiavimu sutampa su skaitvardžiu *dù, dvì* (RŽ 59, DŽ₃ 2, LKG I 606, 613 ir kai kuriuosė kituosė leidiniuosė *abù, abì* laikomas skaitvardžiu, DLKG 252tt. – įvardžiu). Visi linksniai bk. turi kirčiuotą paskutinį skiemenį.

Iš pradžių bk. mėginta teikti negalinį kirčiavimą: *abiėjų, abiėjuose, abiėjose* Būt 149 (plg. *abiėjų, abiejų* BūgRR III 303, *abiejų, abiėjų* LKŽ I 14); žr. dár (Hjelmslev, 1932, 209; Jonaitytė, 1969, 193; Salys, 1936, 11; Skardžius, 1968, 69; Vidžiūnas, 1997, 174).

Studentai kirčiuoja *abiejų* (53:0).

4. Savičiau linksniuojami ir kirčiuojami labai dažni a s m e n ò n i a i įvardžiai *àš, tù, mės, jūs* bei s a n g r a ž ò n i s įvardis *savės/sàvo*.

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 33; Būt 154; DLKG 272–273; Grendà, 1977, 43; Kam I 44–45; Laigonáitė, 1959, 66–67; Laigonáitė, 1970, 75; Laigonáitė, 1978, 69; LKG I 716–717; LKŽin 414; LV 144; Pakerys, 2000,

101; Pakerys, 2000a, 38–39; RŽ 60; Skardžius, 1929, IX; SkBK 28; Stūndžia, 1995, 40; Vaitkevičiūtė, 1997, 113–114; Vidžiūnas, 1997, 179–181; Vitkauskas, 1995, 63).

Daugelis šių įvardžių linksnių yra gavę galinio skiemens kirtį; išimtis – kilmininkai *màno, tàvo, sàvo; músu, júsų*.

Nekodifikuotoje kalboje esama ir daugiau negalūninio kirčiavimo lyčių: *manęs, mánęs, manė, mène, manimì, mānim(i)* LKŽ I 330–331; *savė* ZtŽ 382, *savęs, sàvęs, savė, sàve* LKŽ XII 245–246, *sàvęs (sāvęs?)* DūnŽ 316, *savė* LzŽ 230, ZtŽ 578; *tavęs, tàvęs, tavė, tàve, tavimì, tàvim, tāvim* LKŽ XVI 1058–1059, *tavė* ZtŽ 714; *mumìs, mùmis* LKŽ I 332, *mùmi* DrskŽ 20; *jumìs, jùmi* LKŽ XVI 1061; žr. dár (Balašaitis, 1970, 185; Grinaveckienė, 1957, 141; Grinavėckis, 1973, 107, 226, 249; Grinavėckis, 1977, 355; Grinavėckis, 1983, 73; Jonaitytė, 1969, 197, 199; Jonikas, 1939, 59, 92; LKG I 717; Mikulėnienė, Morkūnas, 1997, 22; SkDA 185–186; Stūndžia, 1986, 110; Vidugiris, 1960, 115; Vidžiūnas, 1997, 179, 180; Vitkauskas, 1968; Zinkevičius, 1966, 80, 297–299, 301).

Apiė kai kurių linksnių tvirtapradės ir tvirtagalės priegaidės įvairavimą žr. (Grinavėckis, 1973; Kardelytė, 1975, 63; Kazlāuskas, 1968, 100; Laigonaitė, 1978, 66; LKG I 713, 717; Morkūnas, Sabaliāuskas, 1959, 144; Valeckienė, 1964; Vidžiūnas, 1997, 47, 179, 180; Vitkauskas, 1988, 77; Zinkevičius, 1966, 295–296, 300, 302, 303).

Studentai laikosi bk. kirčiavimo normų: *manęs, manimì* (54:0); *savęs* (24:0); *tavęs* (33:0).

PRIESAGŲ VEDINIAI

Pirmoji kirčiuotė

-oks, -ia. Daugiaskiemieniai įvardžiai, padaryti iš 3, 4 kirčiuotės ar pastovaus galūninio kirčiavimo žodžių, bk. turi pastovų priesagos *-oks, -ia* kirtį: *kitóks, -ia* (: *kítas, -à* 4); *vienóks, -ia* (: *víenas, -à* 3), *visóks, -ia* (: *vísas, -à* 4); *anóks, -ia* (: *anàs, -à* 4).

Žr. dár (Babrāuskas, 1939, 33; Būt 156; DLKG 279; Laigonaitė, 1959, 67; Laigonaitė, 1970, 70; Laigonaitė, 1978, 65; LK 202; LKG I 710–711; LKŽin 412; LV 144; RŽ 60; SkBK 29; Stūndžia, 1993, 62; Vaitkevičiūtė, 1997, 112–113; Vidžiūnas, 1997, 183, 187; Vitkauskas, 1995, 61). A. Rosinas (1996, 19) žodį *visoks* laiko būdvardžiu.

Skýrium stovi vidutinio dažnumo įvardis *šitoks*, *-ia*, gavęs pastovų pirmojo skiemens kirtį iš tradiciškai 1 kirčiuotei skiriamam įvardžio *šitas*, *-a* (žr. p. 35).

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 33; Būt 156; DLKG 279; Jonaitytė, 1969, 205; Laigonáitė, 1959, 67; Laigonáitė, 1970, 70; Laigonáitė, 1978, 65; LK 202; LKG I 710–711; LKŽin 412; Stùndžia, 1993, 62; Vidžiūnas, 1997, 183; Vitkáuskas, 1995, 61).

Kitaip kirčiuojami dviskiemeniai šios priesagos vediniai (žr. p. 32).

Nekodifikuotoje kalbojė, matyt, dėl kitų panašios darybos įvardžių analogijos esama kirčiavimo gretimųbių: *anóks*, *-ia*, *anóks*, *-ià* BūgRR III 475, *anókie* BūgRR III 849, *anóks*, *-ia* 1, *anóks*, *-ià* 4 LKŽ I 150, *anóks*, *-ià* 3 DūnŽ 27; *kitóks* SkŽD 136, *kitóks*, *-ia* 1, *kítoks* 1 LKŽ V 906, *kitóks*, *-ià* 3 DūnŽ 139, *kítoks*, *-ia* 1 GrinB 43 (žr. dár LP 42); *šitoks* SkŽD 136, *šitoks*, *-ia* 1, *šitoks*, *-ià* 3^b, *šitóks*, *-ià* 4 LKŽ XIV 923, *šitoks*, *-ià* 3^b DūnŽ 372; *vienóks* SkŽD 136, *vienóks*, *-ia* 1, *vienóks*, *-ia* 1, *vienóks*, *-ià* 3 LKŽ XIX 226, *vienokas*, *-ia* 1 GrinB 48; *visóks* SkŽD 136, *visóks*, *-ia* 1, *visóks*, *-ià* 3, *visóks*, *-ià* 4 LKŽ XIX 734, *visóks*, *-ià* 3 LKT 183, 189, 224, DūnŽ 444, GrinB 48, *visókis*, *-ia* 1 DrskŽ 465, LzŽ 289, *visókis*, *-ia* 1, *visókis*, *-ià* 3 ZtŽ 778; žr. dár (Būt 158; Grinavėckis, 1983, 73–74; Jonaitytė, 1969, 205; Kam I 46, 47; Kardelytė, 1975, 69; LKG I 711; Morkūnas, 1960, 34; Skardžius, 1968, 74; SkDA 189–190; Zinkevičius, 1975, 61–62).

Studentai ne visadà išlaiko pastovų kirtį: *anókiems*, *anókius* (31:0:2:12), *anókioms*, *anókiás* (39:2:7:6); *kitókiám* (krt. 22:17), (*su*) *kitókiu* (krt. 62:13), *kitókiame* (krt. 25:15), *kitókie* (krt. 30:12), *kitókių* (krt. 22:19), *kitókiems* (krt. 22:20), *kitókius* (krt. 34:8), *kitókiáis* (krt. 26:26:16), *kitókiuose* (krt. 25:15), *kitókia*, vns. vard. (krt. 31:11), *kitókios*, vns. kilm. (krt. 24:17), *kitókiái* (krt. 27:14), *kitókia*, vns. įn. (krt. 30:12), *kitókioje* (krt. 25:14), *kitókioms* (krt. 38:34), *kitókiás* (krt. 57:15), *kitókiomis* (krt. 27:13), *kitókiose* (krt. 25:15); 1 stud. kirčiavo įvardžio *kitoks*, *-ia* visų linksnių pirmąjį skiemenį; *šitokiems*, *šitokius* (29; 2 stud. pastoviai kirčiavo priešpaskutinį skiemenį, 8 stud. ši įvardį skyrė 3^b kirčiuotei, 6 stud. – 4 kirčiuotei), *šitokioms*, *šitokias* (40; 2 stud. pabrėžė priešpaskutinį skiemenį, 7 stud. kirčiavo pagal 3^b kirčiuotę, 4 stud. – pagal 4 kirčiuotę); *vienókiems*, *vienókius* (krt. 34:1:6:4); *visókiems*, *visókius* (krt. 49:1:12:6), *visókioms*, *visókiás* (krt. 29:0:15:9); žr. dár (Vitkáuskas, 1968).

-etas. Pagal kúopinių skaitvardžių pavyzdį (*dvėjetas* ir kt.) sudaryti įvardžiai kirčiuojami p a s t o v a i (išlaikomas pamatinių žodžių kamieno kirtis ir priegaidė): *kėletas* (: *keli*, *kėlios*); – ; *ābejetas* (: *abejì*, *ābejos*).

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 34; Būt 150, 152; Grendà, 1977, 22; Kam I 49; Laigonáitė, 1970, 70; Laigonáitė, 1978, 65; LKG I 710–711; LKŽin 413; RŽ 60; Vaitkevičiūtė, 1997, 112).

Žodis *ābejetas* vienuosė leidiniuosė laikomas skaitvardžiu, kituosė įvardžiu (plg. DŽ₃ 1, DLKG 252tt.).

Antroji kirčiuotė

-iškis, -ė. Ši priesaga gauna kirtį ir vediniai priklauso 2 kirčiuotei: – ; *mūsiškis, -ė; jūsiškis, -ė, maniškis, -ė, saviškis, -ė, taviškis, -ė.*

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 33; Būt 155; Grendà, 1977, 35, 37; Kam I 45; Laigonáitė, 1959, 67; Laigonáitė, 1970, 74; Laigonáitė, 1978, 69; LK 208; LKG I 716; LKŽin 413; RŽ 61; Vaitkevičiūtė, 1997, 109–110; Vidžiūnas, 1997, 182; Vitkáuskas, 1995, 61).

Dėl šakninio kirčiavimo gretimybių tarmėsė žr. (Vidugiris, 1960, 119). Studentai dažniausiai kirčiuoja taisyklingai: *maniškiūs* (29:2).

Trečioji kirčiuotė

-(i)oks, -ia. 3 kirčiuotei priklauso dviskiemeniai šios priesagos vediniai: *jóks, -ià, kóks, -ià, tóks, -ià; – ; šióks, -ià.*

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 34; Būt 156, 158; DLKG 279; Grendà, 1977, 39; Kam I 46–48; Laigonáitė, 1959, 67–68; Laigonáitė, 1970, 72; Laigonáitė, 1978, 67–68; LK 211; LKG I 713–714; LKŽin 413; LV 144; RŽ 61; SkBK 29; Stùndžia, 1995, 38–39; Vaitkevičiūtė, 1997, 110; Vidžiūnas, 1997, 184–186; Vitkáuskas, 1995, 62).

Nekodifikuotoje kalbojė jų kirčiavimas labai įvairuoja (įskaitant pastovų galūninį kirčiavimą): *jóks* SkŽD 136, *jóks, -ià* 3, *jóks, -ia* 1, *jóks, -ià* 4 LKŽ IV 354, *jóks, -ià* 3 DūnŽ 491, *jókias, -ia* 1, *jokiàs, -ià* 3, *jokìs, -ià* 3 DrskŽ 126, *jóks, -ia* 1 GrinV 14, *jokìs, jóks, -ià* (1, 4?) ZtŽ 248; *kóks* (*kókis*) SkŽD 136, *kóks, -ià* 3, *kóks, -ia* 1, *kóks, -ià* 4 LKŽ VI 300, *kóks, -ià* 3 DūnŽ 499, *kokiàs, -ià* 4, *kókias, -ià* 3, *kókias, -ia* 1, *kokìs, -ià* 4, *kókis, -ia* 1, *kokÿs, -ià* 4 DrskŽ 161, *kokìs, -ià* 4, *kókis, -ia* 1, *kokÿs, -ià* 4 LzŽ 124, ZtŽ 306, *kokiàs, -ià* 4 LKT 386, *kókias -ia* 1 LKT 393, *kokìs, -ià* 4 LKT 209tt.; *šiokiàs, šiòks, šiokie* BūgRR III 849, *šióks, -ià* 3, *šiòks, -ià* 4, *šióks, -ia* 1 LKŽ XIV 833, *šiòks, -ià* 3 DūnŽ 371, *šióks, -ia* 1 GrinV 21, *šiokiàs, -ià* 3, *šiokìs, -ià* 3 DrskŽ 375, *šiokìs, -ià* 3, *šiokis, -ia* 1 ZtŽ 663; *tóks, -io* BūgRR II 410, *tokiàs, tóks, tókie* BūgRR III 849, *tóks, -ià* 3, *tóks, -ia* 1, *tóks, -ià* 4 LKŽ XVI 471, *tokiàs, -ià* 4 LKT 380, 381,

tókis, -ià LKT 236tt., *tokis*, -ià 4 LKT 200tt., *tóks*, -ià 3 DūnŽ 547, *tokiàs*, -ià 3, *tókias*, -ia 1, *tokis*, -ià 3, *tókis*, -ia 1 DrskŽ 410, *tokis*, -ià 3, *tók(i)s*, -ia 1 LzŽ 268, *tokiàs*, -ià 4, *tokis*, -ià 4, *tókis* 1 ZtŽ 701; žr. dár (Būt 156–158; Grinaveckienė, 1957, 141; Grinavėckis, 1973, 106; Grinavėckis, 1983, 73–74; Jašinskaitė, 1959, 190, 192; Jonaitytė, 1969, 202–204; Kam I 46; Kardelytė, 1961, 21–22; Kardelytė, 1975, 41, 67, 101; Kazlāuskas, 1968, 107; Laigonaitė, 1959, 67; Laigonaitė, 1978, 67; LKG I 714; Mikalauškaitė, 1957, 92; Mikulėnienė, 1996, 151; Mikulėnienė, Morkūnas, 1997, 12; Morkūnas, 1960, 29, 32; Morkūnas, 1969, 131; Skardžius, 1929, VII–VIII; Skardžius, 1930c, 55; Skardžius, 1930d, 91; Skardžius, 1968, 29, 73; SkDA 189; Vāliuvienė, Pupkis, 1978, 25; Vāliuvienė, 1979, 12; Vidugiris, 1960, 122–123; Vidžiūnas, 1990, 91, 92; Vidžiūnas, 1997, 64, 179, 184–186; Zinkevičius, 1975, 61).

Ne visi studentai kirčiuoja pagal 3 kirčiuotę: *jokiems*, *jókias* (krt. 10:0:18:17), *jokióms*, *jókias* (krt. 8:0:19:27), *su jókia* (krt. 21:11); *kokiems*, *kókias* (krt. 13:0:35:28), *kokióms*, *kókias* (krt. 3:0:8:19); *šokiems*, *šiókias* (krt. 14:0:16:14), *šokià*, *šokióms*, *šiókias* (krt. 4:0:8:1); *tókio* (krt. 129:2), *tokiám* (krt. 117:12), *tókį* (krt. 130:0), *tókiau* (krt. 67:63), *tokiámė* (113:13), *tokiē* (89:39), *tokiū* (112:18), *tokiems* (117:12), *tókias* (68:62), *tokiais* (110:18), *tokiuosė* (110:17), *tokià*, vns. vard. (114:17), *tokiōs*, vns. kilm. (113:17), *tókiai* (krt. 79:50), *tókia* (krt. 128:0), *tókia*, vns. įn. (krt. 44:85), *tokiojė* (110:14), *tokióms* (121:8), *tókias* (krt. 58:72), *tokiomis* (115:10), *tokiosė* (114:14); žr. dár (Mikulėnienė, 1989, 15; Mikulėnienė, 1996, 148; Vitkāuskas, 1968).

-ejì, -os. Pagal dauginių skaitvardžių *dvejì*, *dvėjos*, *trejì*, *trėjos* pavyzdį sudarytas retas įvardis *abejì*, *ābejos* priklauso 3^b kirčiuotei (vienur šis žodis laikomas skaitvardžiu, kitur – įvardžiu, plg. RŽ 60, DŽ₃ 1, DLKG 252tt.).

-eri, -ios. Dauginiūs skaitvardžius (pvz., *šešeri*, *šėšerios*) atitinka vidutinio dažnumo įvardis *keleri*, *kėlerios*, skiriamas 3^b kirčiuotei (plg. pamatinio įvardžio *keli*, *kėlios* šaknies kirčiavimą).

Žr. dár (Babrāuskas, 1939, 34; Būt 152, 158; Grendà, 1977, 40; Kam I 48; Laigonaitė, 1959, 68; Laigonaitė, 1970, 72; Laigonaitė, 1978, 67; LKG I 713; LKŽin 413; RŽ 60, 61; Vaitkevičiūtė, 1997, 111; Vitkāuskas, 1995, 62).

Studentai laikosi bk. kirčiavimo normų: *keleri*, *keleriems*, *kėlerius* (25:0).

Ketvirtoji kirčiuotė

-intas, -a. Nusiziūrėjus į skaitvardžius *deviñtas, -à, septiñtas, -à*, padarytas vidutinio dažnumo įvardis *keliñtas, -à* skiriamas 4 kirčiuotei.

Žr. dár (Būt 151, 158; Grendà, 1977, 41; Kam I 48; Laigonáitė, 1959, 68; Laigonáitė, 1970, 73; Laigonáitė, 1978, 68–69; LKG I 714–715; RŽ 61; Vitkáuskas, 1995, 62).

Studentai kirčiuoja šitaip: *keliñtas, kelintiems, kelintùs* (21; 1 stud. ši žodį skiria 2 kirčiuotei, 3 – išlaiko pastovų priešpaskutinio skiemens kirtį).

GALŪNIŲ VEDINIAI

Ketvirtoji kirčiuotė

-as, -a. Sugretinus įvardžius *manės/màno, savės/sàvo, tavės/tàvo* ir bk. jau retai vartojamus *mānas, -à, sāvas, -à, tāvas, -à*, galima manyti, kad pastarieji yra galūnės *-as, -a* vediniai. Jie priklauso 4 kirčiuotei.

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 34; Būt 155; DLKG 279; Grendà, 1977, 41; Kam I 45; Laigonáitė, 1959, 67; Laigonáitė, 1970, 73; Laigonáitė, 1978, 68–69; LK 213; LKG I 714–715; RŽ 61; SkBK 29; Stùndžia, 1995, 38; Vaitkevičiūtė, 1997, 111; Vidžiūnas, 1997, 182; Vitkáuskas, 1995, 62).

SUDURTINIAI ĮVARDŽIAI

Pirmoji kirčiuotė

1. Sekant pastovaus kirčiavimo skaitvardžių *keturiólka, penkiólka* ir kt. pavyzdžiu sudarytas vidutinio dažnumo įvardis *keliólka*, kurio antrasis dėmuo gal jau suvokiamas kaip sufiksoidas, plg. LKG I 718;

Žr. dár (Būt 150; Grendà, 1977, 24; Laigonáitė, 1970, 70; Laigonáitė, 1978, 65; LKG I 710–711; LKŽin 413; Vaitkevičiūtė, 1997, 112).

2. Savitas reduplikacinis dūrinys yra retas įvardis *nìčniekas*, gavęs pirmojo dėmens pastovų kirtį; žr. dár (Vidžiūnas, 1997, 187).

Tarmėsė kirčiuojama nevienodai: *nìčniekas* SkŽD 23, *nìčniekas* 1, *nìčniekas* LKŽ VIII 770, *nìčniekas* 1 LzŽ 176 (bet sakiniuose šis įvardis pateikiamas su dviem kirčiais: *nìčniekas, nìčnieko*).

SUAUGTINIAI ĮVARDŽIAI

Pirmoji kirčiuotė

1. Pastovų kirtį turi šie suaugtiniai įvardžiai, sudaryti iš dviejų įvardinių komponentų: *šitas*, -a (plg. *ši(s) tàs*), *viskas* (plg. *vìsa kàs*); *kìtkas* (plg. *kìta kàs*).

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 33; Būt 155, 157; DLKG 278–279; Kam I 47; Laigonáitė, 1959, 67; Laigonáitė, 1970, 70; Laigonáitė, 1978, 65; LKG I 710–711; LKŽin 413; LV 144; SkBK 29; Stùndžia, 1995, 40; Vaitkevičiūtė, 1997, 112–113; Vidžiūnas, 1997, 183; Vitkáuskas, 1995, 61).

Nors šių įvardžių kirtis pastovūs, nuo kitų 1 kirčiuotės linksniuojamųjų žodžių skiriasi tuo, kad priešpaskutinis skiemuo yrà ne tvirtapradis, o trumpas. Dėl panašios fonetinės sandaros įvardžio *kìtas*, -à 4 analogijos bk. vis labiau įsigali ir žodžio *šitas*, -à 4 kirčiuotė: *šitas*, -a 1 SkBK 81, RŽ 346, LV 534, *šitas*, -a 1 ir *šitas*, -à 4 DŽ₂ 815, DŽ₃ 810, SkRŽ 1476, MKŽ 313, *šitas*, -à 4 DŽ₁ 810, *šitas*, -à 4 ir *šitas*, -a 1 LTŽ 301 (plg. *šitas*, -a 1, *šitas*, -à 4 LKŽ XIV 918, *šitas*, -a 1 LzŽ 257, *šitas*, -à (1?) ZtŽ 665); žr. dár (Babráuskas, 1939, 33; Bernadišienė ir kt., 1960; Būt 155; DLKG 278–279; Grendà, 1977, 44; Grinaveckienė, 1959, 182; Jašinskáitė, 1959, 188–191; Laigonáitė, 1978, 65; LK 213; LKG I 711; LKŽin 413; Mikulėnienė, Morkūnas, 1997, 22; Morkūnas, 1960, 8; Morkūnas, 1969, 131; Skardžius, 1936a, 101–102; Skardžius, 1968, 73; SkDA 187–188, 245–246; Stùndžia, 1995, 38–40; Vaitkevičiūtė, 1997, 112–113; Vidžiūnas, 1997, 183, 187; Vitkáuskas, 1995, 61).

Nekodifikuotoje kalbojė įvairuoja ir įvardžio *vìskas* kirčiavimas: *vìskas* 1, *vìskàs* 4 LKŽ XIX 723, *vìskàs* LKT 48tt., *vìskas*, *vìskàs* DrskŽ 464, *vìskas* LzŽ 289, *vìskas* 1, *vìskàs* 4 ZtŽ 778; žr. dár (Jašinskáitė, 1959, 188; Kam I 47; LKG I 711; Skardžius, 1968, 74; Stùndžia, 1995, 40; Vidžiūnas, 1997, 187; Zinkevičius, 1966, 321, 393).

Studentai dažnai neišlaiko pirmojo skiemens kirčio: *kìtkam* (35:40), *kìtkuo* (33:42); *šítam*, vns. naud. (6:48), *šítuo* (6:20), *šítu* (2:26), *šítame* (3:50), *šítie* (11:33), *šítų* (8:46), *šítiems* (14:85), *šítuos* (6:12), *šítais* (10:43), *šítuose* (6:47), *šíta*, vns. vard. (5:49), *šítos*, vns. kilm. (4:49), *šítai* (27; 24 stud. galūnę kirčiavo tvirtapradiškai, 2 – tvirtagališkai), *šíta*, vns. įn. (3:50), *šítóje* (3:49), *šítoms* (6:48), *šítas*, dgs. gal. (5:48), *šítomis* (4:50), *šítóse* (4:49); iš 54 stud. nė vienas nuosekliai per visą įvardžio *šítas*,

šita linksniavimo paradigmą neišlaikė pastovaus pirmojo skiemens kirčio; *viskam*, naud. (18:83), *viskuo* (20:80).

2. Savitą būrelį sudaro įvardžių *p a s t o v a u s* kirčiavimo dviskaitinės formos, kurių antruoju dėmeniu eina skaitvardžiai *du*, *dvi*: –; *juōdu*, *juōdvi*, *mūdu*, *mūdvi*; *anuōdu*, *aniēdvi*, *jūdu*, *jūdvi*, *šiēdu*, *šiēdvi*, *tuōdu*, *tiēdvi*.

Žr. dár (Būt 154; DLKG 279–280; Kam I 44; Laigonaitė, 1959, 66; Laigonaitė, 1970, 75; Laigonaitė, 1978, 69; Pakerys, 2000, 101; Vaitkevičiūtė, 1997, 114; Vitkáuskas, 1995, 64).

Žodynuose jų kirčiuotė paprastai nenurodoma.

Vieni šių įvardžių turi kaitomą antrąjį dėmenį (*jūdu*, *jūdvi*, *mūdu*, *mūdvi*), kiti – abu linksniuojamus dėmenis (*anuōdu*, *aniēdvi*, *juōdu*, *juōdvi*, *šiēdu* (DLKG 280 – *šiuōdu*), *šiēdvi*, *tuōdu*, *tiēdvi*; plg. dár DLKG 280 minimus įvardžius *katruōdu*, *katriēdvi*, *kuriuōdu*, *kuriēdvi*, *šituōdu*, *šitiēdvi*. Šalia įvardžio *abū*, *abì* (žr. p. 29) vartojamos ilgesnės lytys *abūdu*, *abìdvi*, bet jas turi tik vardininko ir galininko linksniai.

Dėl kirčiuoto skiemens priegaidės įvairavimo nekodifikuotoje kalboje žr. (Skardžius, 1968, 72; Vidžiūnas, 1997, 184; Zinkevičius, 1966, 321); plg. dár tarminį galūninį kirčiavimą (Kardelytė, 1975, 72; Vidugiris, 1973, 199).

Studentai kirčiuoja pirmąjį dėmenį: *šiuōdu* (krt. 31:0).

Trečioji kirčiuotė

Šiáí kirčiuotei priklauso *s u a u g t ì n i a i* įvardžiai, pėrimantys antrųjų dėmenų kirčiavimą: *kiekvėnas*, *-à* (plg. *vėnas*, *-à 3*); *kažkóks*, *-ià* (plg. *kóks*, *-ià 3*).

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 34; Būt 158; DLKG 279; Grendà, 1977, 39; Kam I 47; Laigonaitė, 1959, 68; Laigonaitė, 1970, 72; Laigonaitė, 1978, 67–68; LK 211; LKG I 713–714; LKŽin 413; RŽ 61; SkBK 29; Vaitkevičiūtė, 1997, 110; Vidžiūnas, 1997, 187; Vitkáuskas, 1995, 62).

Priaugę pirmieji dėmenys (prieveiksminis *kiek-* ar dalelytinis *kaž-*) bk. kirčiavimui įtakos neturi.

Plg. nekodifikuotos kalbos gretimybės: *kàžkokis* SkDA 190, *kažkóks*, *-ià*, *kàžkoks* LKŽ V 465, *kažkóks*, *-ià 3* DūnŽ 495, *kažkokis*, *-ià 3* LzŽ 113, *kažkokis*, *-ià* ZtŽ 281; *kiekvėnas*, *-à*, *kiekvėnas*, *-a* SkDA 182, *kiekvėnas*, *-à 3* LKŽ V 747; žr. dár (Jonikas, 1939, 75; LKG I 714; Skardžius, 1930d, 92).

Studentų kirčiavimo polinkiai įvairūs: *kažkokiems*, *kažkókius* (krt. 23:0:14:16), *kažkokióms*, *kažkókias* (krt. 7:0:12:13); *kiekvieniems*,

kiekvienus (krt. 0:0:36:9), *kiekvienoms*, *kiekvienas* (krt. 0:0:28:26), *kiekvienám* (20:0), *su kiekvienu* (krt. 12:4), *su kiekvienu* (krt. 15:17).

Savitai kirčiuojami įvardžiai

Prie pastovų galūnės kirtį turinčių įvardžių priaugęs dalelytinis komponentas *kaž-* kirčiavimo nekeičia: –; *kažkàs* (plg. *kàs*); *kažkuris*, *-ì* (plg. *kuris*, *-ì*).

Žr. dár (DLKG 252, 279; Grendà, 1977, 43; Laigonáitè, 1959, 68; Laigonáitè, 1970, 71; Laigonáitè, 1978, 66; LKG I 711–712; LKŽin 413; RŽ 61; SkBK 29; Stündžia, 1995, 38–40; Vaitkevičiūtè, 1997, 112; Vitkàuskas, 1995, 63).

Žodynuose dažnai nurodoma, kad *kažkuris*, *-ì* yra 4 kirčiuotės.

Tarmėsè gali būti pabrėžiamas dalelytinis dèmuo: *kažkàs*, *kàžkas* LKŽ V 464, *kažkàs* DūnŽ 495, LzŽ 113; *kažkuris*, *-ì* 4, *kàžkuris*, *-i* 1 LKŽ V 465, *kažkuris*, *-ì* 4 LzŽ 113; žr. dár (Būt 158; Jonikas, 1939, 75; LKG I 712, 714; Vidžiūnas, 1997, 187).

Studentai dažniausiai kirčiuoja pagal bk. normą: *kažkàs* (57:1), *kažkám* (25:0), *kažkuõ* (krt. 25:0).

SUIVARDÈJÈ ŽODŽIAI

Trečioji kirčiuotè

Labai dažnas įvardis *vienas*, *-à* linksniuojamas ir kirčiuojamas taip pat kaip ir 3 kirčiuotės skaitvardis *vienas*, *-à* 3.

Žr. dár (Babràuskas, 1939, 31; DLKG 279; LKG I 713–714).

Apiè šio žodžio kirčiavimo gretimybės žr. p. 15.

Ketvirtoji kirčiuotè

4 kirčiuotèi priklauso labai dažnas daiktavardiškos kilmės įvardis *pàts*, *patì* (plg. dkt. *pàts*, *-iès* 4, *patì* 4).

Žr. dár (Babràuskas, 1939, 34; Būt 154, 157; Grendà, 1977, 41; Kam I 47; Laigonáitè, 1959, 67; Laigonáitè, 1970, 73; Laigonáitè, 1978, 68–69; LK 213; LKG I 714–715; LKŽin 413–414; RŽ 61; SkBK 29; Stündžia, 1995, 38; Vaitkevičiūtè, 1997, 111; Vidžiūnas, 1997, 182; Vitkàuskas, 1995, 62).

Pabrėžiamąją dalį *-ai* turintis vns. vard. *patsai* yra gavęs galinio skiemens kirtį.

Studentai kirčiuoja šitaip: *pačiám* (45:0), *pāčiai* (19; 22 stud. žymi kirčiuotą tvirtapradę, 4 – tvirtagalę galūnę); žr. dár (Grinavėckis, 1983, 73; Mikulėnienė, 1989, 15; Skardžius, 1929, VIII; Skardžius, 1968, 72).

SAMPLAIKINIAI ĮVARDŽIAI

PIRMOJO DĖMENS KIRTĮ TURINTYS ĮVARDŽIAI

Samplaikiniai įvardžiai, sudaryti iš linksniuojamo įvardžio *kas* ir prieš jį einančio prievoksinio dėmens *daug* arba bevardės įvardžio formos *kita*, bk. paprastai teikiami su pirmojo dėmens kirčiu: – ; *daūg kas*; *kita kas*.

Pirmojo samplaikinio įvardžio kirčiavimas bk. leidiniuose yra svyravęs: *daug kàs* RŽ 186, SKRŽ 236, DLKG 252, *daug kàs* ir *daūg kas* DŽ₁ 118, LKG I 717, DLKG 279, *daūg kas* LV 224, DŽ₂ 108, DŽ₃ 110 (plg. *daūg kas*, *daug kàs*, *daūg kàs* LKŽ II 322); žr. dár (Laigonaitė, 1978, 70; Mauricaitė, 1987, 5; Morkūnas, 1960, 51; Rosinas, 1996, 18; Vaitkevičiūtė, 1997, 114; Vitkūskas, 1995, 64). Greičiausiai tai pagrindinio ir šalutinio kirčio problemà: net ir labiau pabrėžus pirmąjį dėmenį galima dár pakankamai aiškiai girdėti linksniuojamo žodžio *kas* kad ir kiek silpnesnį kirtį (plg. dár *daūg |kam* paskutinio skiemens tvirtapradę priegaidę).

Tą patį turbūt derėtų pasakyti ir apie samplaikinio įvardžio *kita kas* antrojo dėmens šalutinį kirtį. Panašios sandaros samplaikinis įvardis *visa kàs* bk. teikiamas su antrojo dėmens kirčiu (žr. p. 41).

Studentų kirčiavimo polinkiai įvairūs: *daūg kas* (26; 3 stud. pažymėjo antrojo dėmens kirtį, 4 kirčiavo abu dėmenis).

GALINIO DĖMENS KIRTĮ TURINTYS ĮVARDŽIAI

Trečioji kirčiuotė

1. 3 kirčiuotės žodis *kóks*, *-ià* išlaiko visas kirčiavimo ypatybes samplaikiniuose įvardžiuose, kurių pirmaisiais dėmenimis eina nekirčiuotos dalelytės *bet*, *kai*, *kaži(n)*: – ; *bet kóks*, *-ià*; *kai kóks*, *-ià*, *kaži(n) kóks*, *-ià*.

Žr. dár (DLKG 252, 279; Laigonaitė, 1959, 68; Laigonaitė, 1978, 70; LKG I 717; Mauricaitė, 1987, 5; Rosinas, 1996, 18; RŽ 61; Vaitkevičiūtė, 1997, 114).

Nedažną samplaikinį įvardį *ne kažin kóks, -ià* papildžiusi dalelytė *ne* iŕgi nekeičia pagrindinio dėmens kirčiavimo.

Anksčiau bk. mėginta teikti dalelytinio dėmens *kažin* kirtį (kartais sujungus abu žodžius, kartais – *ne*): *kažinkoks* SkBK 56, LV 318, *kažin koks* KP 66 (plg. *kažin kóks, -ià, kažin koks, -ia* LKŽ V 463; žr. dár (Būt 158; Jašinskáitė, 1959, 193; Jonaitytė, 1969, 206; Jonikas, 1939, 75; Vaitkevičūtė, 1997, 114; Vidžiūnas, 1997, 187)).

2. Dalelytė *nė* proklitiškai jungiamà prie 3 kirčiuotės įvardžio *vėnas, -à* ir sudaro vidutinio dažnumo samplaikinį įvardį *nė vėnas, -à* (žr. dár *nė kóks, -ià* LKG I 717, DLKG 252, 279); kartais norima kirčiuoti abu dėmenis, žr. (Būt 158; Kam I 47; Vaitkevičūtė, 1997, 114).

3. Labai dažnas samplaikinis įvardis *koks nórs, kokia nórs* susideda iš linksniuojamo įvardžio *koks, -ia* ir dalelytės *nors*; bk. žodynuose dažniausiai nurodomas tik dalelytinio dėmens kirtis, žr. (RŽ 245, DŽ₁ 361, LKG I 717, DŽ₂ 321, DŽ₃ 320, DLKG 252, 279, MKŽ 209; plg. *koks nórs, kokia nórs* LKŽ VI 303); žr. dár (Vitkáuskas, 1995, 64).

LV 330 kirčiuojami abu dėmenys ir žymimà 3 kirčiuotė – *kóks nórs, kokia nórs*; žr. dár (Vaitkevičūtė, 1997, 114). Linksniuojant įvardinį dėmenį áiškliai juntamas kirčio šokinėjimas, būdingas 3 kirčiuotei. Tiesà, dalelytė *nórs* turi stipresnį kirtį, bet jis netrukdo pirmojo dėmens kirčiavimo paradigmai.

Studentai neretai abejoja, ar tik vienas žodis turi kirtį: *koks nórs* (krt. 18; 14 stud. pažymi abiejų dėmenų kirtį, 7 iš jų nurodo, kad antrasis dėmuo labiau pabrėžiamas, 1 stud. kirčiuoja tik pirmąjį dėmenį), *kokiam nórs* (4; 20 stud. kirčiuoja abu dėmenis, 6 iš jų mano, kad ryškesnis yrà antrojo dėmens kirtis, 8 stud. antrąjį dėmenį palieka nekirčiuotą).

4. Dažnas samplaikinis įvardis *toks pàt, tokia pàt* bk. leidiniuose iŕgi paprastai nurodomas tik su dalelytinio dėmens kirčiu (plg. *toks pàt, tokia pàt* LKŽ XVI 479); žr. dár (DLKG 279; Jašinskáitė, 1959, 193; LKG I 717; Mauricáitė, 1987, 5; Rosinas, 1996, 18). LV 554 kirčiuojama *tóks, -ià pàt*; žr. dár (Būt 157; Vaitkevičūtė, 1997, 114).

Negalima nejusti, kad bk. samplaikinio įvardžio pirmasis dėmuo linksniuojamas ir kirčiuojamas kaip ir savarankiškas įvardis *tóks, -ià*, tik jis pabrėžiamas kiek silpniau už dalelytinį dėmenį *pàt*.

Plg. studentų kirčiavimo polinkius: *tokiam pàt* (6; 15 stud. kirčiuoja abu dėmenis, 2 iš jų pagrindinių kirčiu žymi antrąjį dėmenį, 3 – pirmąjį dėmenį; 10 stud. pabrėžia tik pirmąjį žodį).

Ketvirtoji kirčiuotė

1. Nekaĩtomą įvardinį dėmenį *tam* turintis labai dažnas samplaikinis įvardis *tam tikras*, -à bk. kirčiuojamas taip pat kaip ir 4 kirčiuotės būdvardis *tikras*, -à 4.

Žr. dár (DLKG 252, 279; LKG I 717; Vitkáuskas, 1995, 64).

Pirmasis dėmuo *tam* dár nerà visái praradęs kirčio (net girdimà tvirtapradė priegaidė; LTŽ 311 kirčiuojama *tám tikras*, -à 4, bet transkribuojant žymimas šalutinis skiemens *tam* kirtis); žr. dár (Laigonáitė, 1978, 70; Vaitkevičiūtė, 1997, 114).

Studentų nuomonė tokià: *tam tikras* (15; 18 stud. pažymėjo abiejų dėmenų kirtį, 7 iš jų nurodė, kad antrasis dėmuo turi pagrindinį kirtį).

2. Iš dviejų linksniuojamų žodžių sudėtas samplaikinis įvardis *tas pàts*, *ta patì* skiriamas 4 kirčiuotei kaip ir *pàts*, *patì*, o pirmasis dėmuo žodynuose paprastai pateĩkiamas be kirčio; žr. dár (Babráuskas, 1939, 34; DLKG 252, 279; LKG I 717; Rosinas, 1996, 18).

Tačiau galima justì esant kiek pabrėžtà (beĩt šalutiniù kirčiù) ir pirmąjį žodį; tai ypač ryškù linksniuojant samplaikinį įvardį, pvz.: *ĩtam pačĩám*, *ĩtai pãčĩai*, *taĩme pačĩamė*, *toĩje pačĩojė* (be visa ko, pakaĩkamai áĩškiai girdimà tvirtapradė naudininkų priegaidė).

Anksčiau buvo nurodomi abiejų dėmenų kirčiai: *tàs pàts* Būt 157, LV 545; žr. dár (Vaitkevičiūtė, 1997, 114).

Studentai kirčiuoja šitaip: *tas pàts* (20; 11 stud. nurodo esant kirčiuotus abu dėmenis, vienas jų pažĩmi antrojo dėmens pagrindinį kirtį), *tam pačĩám* (3; 30 stud. kirčiuoja abu dėmenis, 7 iš jų pagrindinį kirtį skiria antrajam dėmeniui, 1 – pirmajam dėmeniui).

Savito galūninio kirčiavimo įvardžiai

1. Vadinamojo *pastovaus galūninio* kirčiavimo įvardžiams *kàs*, *katràs*, -à, *kurìs*, -ì įtakos neturi prisišliejusios bekirtės dalelytės.

bet: – ; *bet kurìs*, -ì; *bet kàs*; *bet katràs*, -à.

kai: *kai kurìs*, -ì; *kai kàs*; *kai katràs*, -à.

kaži(n): – ; *kaži(n) kàs*; *kaži(n) katràs*, -à, *kaži(n) kurìs*, -ì.

Žr. dár (Babráuskas, 1939, 34; DLKG 252, 279; Laigonáitė, 1959, 68; Laigonáitė, 1978, 70; LKG I 717, 718; Mauricáitė, 1987, 5; Rosinas, 1996, 18; RŽ 61; SkBK 29; Vaitkevičiūtė, 1997, 114; Vitkáuskas, 1995, 64).

Taip pat kirčiuojamas iš trijų narių sudarytas nedažnas įvardis *ne ka-žin kàs*.

Plg. anksčiau teiktą kirčiavimą *kažinkas* SkBK 56, LV 318 (plg. *kažin kàs*, *kažin kas*, *kàžin kas* LKŽ V 463, *kažin kàs* ZtŽ 281, *kàži kas* GrinV 14); žr. dár (Jašinskáitė, 1959, 193; Jonaitytė, 1969, 206; Jonikas, 1939, 75, 90; Mauricáitė, 1987, 5; Skardžius, 1929, XV).

Kartais norima kirčiuoti abu dėmenis, žr. (Būt 158; Vaitkevičiūtė, 1997, 114).

Studentai kirčiavo nevienodai (reikėjo nustatyti, kuris dėmuo yra kirčiuotas, jei kirčiuoti abu dėmenys – ar jie lygiavėčiai, ar vienas jų turi pagrindinį, o kitas – šalutinį kirtį): *bet kàs* (25; 8 stud. pažymėjo abiejų dėmenų kirtį, 5 iš jų nurodė, jog *kàs* turi pagrindinį kirtį); *kai kàs* (23; 9 stud. kirčiavo abu dėmenis, 4 iš jų manė, kad antrasis dėmuo labiau pabrėžiamas, 1 stud. pažymėjo pirmojo dėmens kirtį); *kažin kàs* (15; 11 stud. pabrėžė abu dėmenis, 3 iš jų atrodė, jog ryškesnis yra antrasis dėmuo, 2 – pirmasis; 6 stud. kirčiavo tik pirmąjį dėmenį).

2. Pirmasis žodis paprastai paliekamas be kirčio ir samplaikiniame įvardyje, sudarytame iš dviejų įvardinių dėmenų, kurių pirmasis nelinksniuojamas – *visa kàs*.

Anksčiau buvo kirčiuojami abu žodžiai – *visa kàs* LV 590 (plg. *visa kàs*, *visa kas*, *visa kàs* LKŽ XIX 695, *visa kas* DrskŽ 464; pirmojo dėmens kirtį, matyt, pėrėmė ir bk. suaugtinis įvardis *viskas*; plg. dár samplaikinį įvardį *kita kas*, žr. p. 38); žr. dár (Skardžius, 1968, 74).

3. Iš dviejų linksniuojamų vienaskiemenių įvardžių sudarytas vidutinio dažnumo samplaikinis įvardis *šis tàs* DŽ₂ 815, DŽ₃ 810 nurodomas tik su antrojo dėmens kirčiu.

Tačiau kartais norima kirčiuoti abu narius (jie yra galūninio kirčiavimo) – *šis tàs* LV 534, DŽ₁ 810, LKG I 717, SkRŽ 1476, DLKG 279, MKŽ 313 (plg. *šis tàs*, *šis tas* LKŽ XIV 914); žr. dár (Būt 158; Jonaitytė, 1969, 207; Laigonáitė, 1959, 68; Vaitkevičiūtė, 1997, 114). Pirmasis dėmuo bk. greičiausiai turi silpnesnį kirtį nei antrasis.

Studentai šitaip žymi kirčius: *šis tàs* (16; 17 stud. nuomone, abu dėmenys yra kirčiuoti, 6 iš jų atrodė, kad pagrindinį kirtį turi antrasis dėmuo, 1 – pirmasis dėmuo).

4. Du linksniuojami žodžiai sudaro ir nedažną samplaikinį įvardį *pats tàs*, *pati tà*.

Výriškosios giminės forma žodynuose paprastai nurodoma tik su antrojo dėmens kirčiu – *pats tās* DŽ₂ 534, DŽ₃ 527, bet moteriškosios giminės lytis gal per neapdairumą pateikiamà nevienodai: DŽ₂ 534 – *Kepurė man patì tà* (su dviem kirčiais), DŽ₃ 527 – antraštinė forma *patì tà*, bet sakinyjè *kepurė man pati tà* (kirčiuota tik *tà*); plg. *pats tās, pati tà* LKŽ IX 638. A. Rosinas (1996, 18) samplaikos *pats tas* nelaiko įvardžiu.

Samplaikinio įvardžio antrasis dėmuo *tās, tà* bk. išlaiko savarankiško vienaskiemio įvardžio linksniavimo ir kirčiavimo ypatybes. Tačiau negalima nepastebėti, kad pirmasis dėmuo linksniuojamas ir kirčiuojamas panašiai kaip ir pavienis 4 kirčiuotės įvardis *pàts, patì*, tik samplaikoje jis turi silpnesnį kirtį nei antrasis dėmuo *tās, tà*. DLKG 279 teigiama, kad samplaikinis įvardis *pàts tās, patì tà* turi abu kirčiuotus žodžius; žr. dár (LKG I 717; Vaitkevičiūtė, 1997, 114).

5. Dažni samplaikiniai įvardžiai *kas nòrs, kuris nòrs, kuri nòrs* bk. leidiniuose paprastai pateikiami tik su dalelytinio dėmens *nòrs* kirčiu; žr. dár (Babráuskas, 1939, 34; DLKG 252, 279; Grendà, 1977, 10; Laigonáitė, 1959, 68; Laigonáitė, 1978, 70; LKG I 717; Mauricáitė, 1987, 5; Rosinas, 1996, 18; RŽ 61; SkBK 29; Vaitkevičiūtė, 1997, 114; Vitkáuskas, 1995, 64). Gal tik LV 344 kirčiuojami abu dėmenys – *kurìs nòrs* (plg. *kurìs nors, kurì nors* 4 LKŽ VI 952); žr. dár (Būt 158; Vaitkevičiūtė, 1997, 114).

Linksniuojant nesunkù girdėti, kad pirmieji dėmenys kirčiuojami taip pat kaip ir savarankiški įvardžiai *kàs, kurìs, kurì*. Tikslumo dėlei reikėtų sakyti, kad įvardiniai dėmenys turi kiek silpnesnį kirtį negù dalelytinis dėmuo *nòrs*.

Studentų kirčiavimo polinkiai yrà šitokie: *kieno nòrs* (krt. 13; 14 stud. kirčiavo abu dėmenis, 4 iš jų atrodė, kad stipresnis yrà antrasis dėmuo, 4 – pirmasis; 5 stud. pažymėjo tik pirmojo dėmens kirtį); *kurìs nòrs* (11; 18 stud. nurodė esant kirčiuotus abu dėmenis, 9 iš jų pažymėjo antrojo dėmens, 1 – pirmojo dėmens pagrindinį kirtį, 4 stud. sukirčiavo tik pirmąjį dėmenį), *kuriam nòrs* (2; 19 stud. sukirčiavo abu dėmenis, 5 iš jų nurodė pirmojo dėmens, 4 – antrojo dėmens pagrindinį kirtį, 11 stud. dalelytinį dėmenį paliko nekirčiuotą).

6. Nedažnas samplaikinis įvardis *kas kíta* susideda iš linksniuojamo pirmojo dėmens *kas* ir bevardės formos *kíta*; žr. dár (LKG I 717).

Galima manyti, kad pirmasis dėmuo turi beñt šalutinį kirtį; plg. *kàs kíta* Būt 159.

DU KIRČIUOTUS DĖMENIS TURINTYS ĮVARDŽIAI

Trečioji kirčiuotė

1. Pirmiausia minėtinas nedažnas samplaikinis įvardis, susidedantis iš kirčiuotos dalelytės *aliái* ir 3 kirčiuotės įvardžio *víenas*, -à: *aliái víenas*, *aliái vienà*.

Žr. dár (Būt 158; DLKG 279; LKG I 717; Rosinas, 1996, 18; Vaitkevičiūtė, 1997, 114).

Anksčiau pirmasis šio įvardžio dėmuo buvo teikiamas nekirčiuotas – *aliai víenas*, žr. (Kam I 47; Laigonaitė, 1959, 68;); arba kirčiuotas tvirtagalys – *aliái víenas* RV 59; plg. dár nekodifikuotos kalbos gretimybės: *aliái víenas*, -à 3, *āliai víenas* LKŽ I 98.

Studentų kirčiavimo polinkiai labai įvairūs: iš 33 studentų 13 stud. mano, kad abu žodžiai turi lygiaverčius kirčius, 9 stud. atrodo, jog antrasis dėmuo labiau pabrėžiamas, 10 stud. žymi tik antrojo dėmens kirtį; nė vienas studentas dalelytinio dėmens *aliái* nekirčiavo tvirtapadiškai (10 stud. žymėjo galinio skiemens tvirtagalę priegaidę, 13 stud. nurodė esant kirčiuotą pirmąjį skiemenį).

2. Vidutinio dažnumo samplaikinis įvardis *šiòks tóks*, *šiokià tokià* bk. turi du linksniuojamus dėmenis, kurių kiekvienas kirčiuojamas pagal 3 kirčiuotę (plg. savarankiškus įvardžius *šiòks*, -ià 3, *tóks*, -ià 3).

Žr. dár (DLKG 252, 278, 279; LKG I 717; Vaitkevičiūtė, 1997, 114).

Antrojo dėmens kirtis kiek ryškesnis negu pirmojo. Matyt, todėl anksčiau norėta žymėti tik antrojo dėmens kirtį, žr. (Laigonaitė, 1959, 68).

Tarmėsė samplaikinis įvardis, galima sakyti, atkartoja pavienių dėmenų kirčiavimo gretimybės: *šiòks tóks*, *šiokià tokià* 3, *šiòkia tókia* 1, *šiòks tòks* 4 LKŽ XIV 833; žr. dár (Būt 158; Jonaitytė, 1969, 207).

Studentai kirčiuoja šitaip: *šiòks tóks* (27; 3 iš jų nurodo, kad antrasis dėmuo turi pagrindinį kirtį, 6 stud. kirčiuoja tik antrąjį dėmenį).

3. Skýrium minėtinas nedažnas samplaikinis įvardis *kóks ne kóks*, *kokià ne kokià*, sudarytas iš pasikartojančių tų pačių 3 kirčiuotės įvardžių ir tarp jų įsiterpusios dalelytės *ne*. Pirmojo dėmens kirtis yra silpnėlesnis, matyt, todėl anksčiau visai nežymėtas – *koks-ne-kóks*, *kokia-ne-kokià* 3 DŽ₁ 361.

4. Samplaikinio įvardžio *víenas kítas* pirmasis dėmuo priklauso 3 kirčiuotei, o antrasis – 4 kirčiuotei; ši samplaika teikiamà LKG I 717, DLKG 252, 279, bet nededamà į DŽ₃.

Savito galūninio kirčiavimo įvardžiai

Su dalelyte *ne* sudarytų nedažnų samplaikinių įvardžių *kàs ne kàs*, *kurìs ne kurìs*, *kurì ne kurì* abu kraštiniai dėmenys linksniuojami ir kirčiuojami kaip ir paskiri įvardžiai *kàs*, *kurìs*, -ì, t.y. turi p a s t o v ų g a l ū n è s kirtį.

Žr. dár (DLKG 252, 278, 279; Laigonáitė, 1978, 70; LKG I 717; Mauricáitė, 1987, 5; Rosinas, 1996, 18; RŽ 61; Vaitkevičiūtė, 1997, 114; Vitkáuskas, 1995, 64).

Tiesà, šių samplaikinių įvardžių paskutiniai nariai tariamì gal kiek ryškiau negù pirmieji; kartais norima kirčiuoti tik galinì dėmenì –*kas-ne-kàs*, žr. (Laigonáitė, 1959, 68); apiè gretimybę, turinčią tik dalelytės *ne* kirtį, žr. (Būt 158–159).

Studentai kartais savaip žymi kirčiùs: *kàs ne kàs* (24; iš jų 1 stud. nurodo, kad galinis dėmuo turi stipresnì kirtį; 3 stud. kirčiuoja visus tris dėmenis, 1 stud. – du paskutiniùs dėmenis, 5 stud. – tik paskutinì dėmenì).

ĮVARDŽIUOTINIAI ĮVARDŽIAI

DŽ₃ 410 dedamas tik vienas retas įvardžiuotinis įvardis *mūsàsis*, -óji, *mūsajì* (-ajq), kurio kirtis šokinėja iš pirmosios galūnės į tvirtapradę šaknì (plg. bdv. *baltàsis*, -óji, *báltajì*, -ajq); žr. dár: *jūsàsis*, -óji, *manàsis*, -óji, *savàsis*, -óji, *tavàsis*, -óji (Babráuskas, 1939, 34; Būt 155, DLKG 252, 281; Kam I 45; Laigonáitė, 1959, 68; Laigonáitė, 1978, 70; SkBK 29; Vaitkevičiūtė, 1997, 115; Vidžiūnas, 1997, 182).